

# Financijska globalizacija i međunarodni menadžment

---

**Boras, Mariana**

**Master's thesis / Diplomski rad**

**2020**

*Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:* **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

*Permanent link / Trajna poveznica:* <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:145:529874>

*Rights / Prava:* [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

*Download date / Datum preuzimanja:* **2024-08-09**



*Repository / Repozitorij:*

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)



Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Diplomski studij *Trgovina i logistika*

Mariana Boras

**FINANCIJSKA GLOBALIZACIJA I MEĐUNARODNI  
MENADŽMENT**

Diplomski rad

Osijek, 2020.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Diplomski studij *Trgovina i logistika*

Mariana Boras

**FINANCIJSKA GLOBALIZACIJA I MEĐUNARODNI  
MENADŽMENT**

Diplomski rad

**Kolegija: Globalizacija i menadžment**

JMBAG: 0010209981

E-mail: [mboras@efos.hr](mailto:mboras@efos.hr)

Mentor: Izv.prof.dr.sc. Nataša Drvenkar

Osijek, 2020.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek  
Faculty of Economics in Osijek  
Graduate study *Trade and logistic*


Mariana Boras

**FINANCIAL GLOBALIZATION AND INTERNATIONAL  
MANAGEMENT**

Graduate paper

Osijek, 2020.

**IZJAVA**  
**O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI,**  
**PRAVU PRIJENOSA INTELKTUALNOG VLASNIŠTVA,**  
**SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA**  
**I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA**

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je           diplomaki           (navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*. 
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

**Ime i prezime studenta/studentice:** Mariana Boras

**JMBAG:** 0010209981

**OIB:** 21817699100

**e-mail za kontakt:** mariana.boras1994@gmail.com

**Naziv studija:** Diplomski studij, smjer *Trgovina i logistika*

**Naslov rada:** Financijska globalizacija i međunarodni menadžment

**Mentor/mentorica diplomskog rada:** Izv.prof.dr.sc. Nataša Drvenkar

U Osijeku, 6.07.2020. godine

Potpis Mariana Boras

## **SAŽETAK**

Globalizacija je jedna od posljedica razvitka znanosti, suvremene tehnologije, tržišne ekonomije i demokracije te je omogućila slobodno kretanje kapitala, roba, informacija i ljudi ukidanjem granica. Odnosi se na povezivanja koja prelaze okvire državnih granica i upućuje na cjelokupnu sliku svijeta kao zajedničkog prostora u kojem su tehnologija, politika, ekonomija i ekologija međusobno zavisne. Ekonomska globalizacija djeluje na međusobnu integraciju tržišnih granica. Globalizacija podrazumijeva potpunu ekonomsku liberalizaciju, što znači otvaranje vrata krupnom kapitalu koji potom postaje nositelj čelnih pozicija, a sve najrazvijenije zemlje u svijetu imaju otvorene kapitalne račune i njihovi su domaći financijski sektori liberalizirani. Pokazatelji, odnosno indikatori financijske globalizacije su jedan od pokazatelja financijske otvorenosti te se ponajviše upotrebljava kao njezin indikator. Uspjeh u globalnom poslovanju uvelike ovisi o fleksibilnosti menadžera i o njegovim primjerenim reakcijama.

**Ključne riječi:** globalizacija, menadžment, financijska globalizacija, tržište

## **ABSTRACT**

Globalization is one of the consequences of the development of science, modern technology, market economy and democracy, and has enabled the free movement of capital, goods, information and people by abolishing borders. It refers to connections that transcend national borders and refers to the overall picture of the world as a common space in which technology, politics, economics and ecology are interdependent. Economic globalization affects the mutual integration of search borders. Globalization implies full economic liberalization, which means opening the door to big capital which then becomes the leader, and all the most developed countries in the world have open capital accounts and their domestic financial sectors are liberalized. Indicators, ie indicators of financial globalization are one of the indicators of financial openness and are mostly used as its indicator. Success in global business largely depends on the flexibility of the manager, as well as on his appropriate reactions and positive attitudes towards values different from his own. .

**Keywords:** globalization, management, financial globalization, market

## SADRŽAJ

1. UVOD .....	1
2. METODOLOGIJA RADA.....	3
2.1. Predmet i ciljevi istraživanja .....	3
2.2. Metode istraživanja .....	3
3. GLOBALIZACIJA I NJEZINA OBILJEŽJA.....	4
3.1. Prednosti i nedostaci globalizacije .....	6
3.2. Ekonomska globalizacija .....	9
3.3. Tehnološka revolucija i globalizacija.....	10
3.4. Financijske inovacije i globalizacija .....	11
3.5. Razvoj financijskih posrednika i važnost tržišta .....	19
4. ANALIZA TRENDOVA INTERNACIONALIZACIJE NA MEĐUNARODNIM FINANCIJSKIM TRŽIŠTIMA .....	20
4.1. Financijska liberalizacija .....	20
4.2. Uloga države na financijskom tržištu .....	20
4.3. Makrofinancijski trendovi .....	21
5. POJAM, OBLICI I UTJECAJI FINANCIJSKIH KONGLOMERATA .....	23
5.1. Konglomerizacija i njezini uzroci .....	26
5.2. Oblici konglomerizacije .....	27
6. INTEGRACIJA FINANCIJSKIH SUSTAVA .....	29
7. POKAZATELJI FINANCIJSKE GLOBALIZACIJE .....	31
7.1. Pokazatelji financijske globalizacije općenito u svijetu prije i nakon financijske krize 2008. godine .....	35
8. FINANCIJSKA GLOBALIZACIJA I MEĐUNARODNI MENADŽMENT – SUVREMENI TRENDOVI I IZAZOVI .....	39
9. ZAKLJUČAK.....	43
LITERATURA .....	44
POPIS SLIKA.....	49

## 1. UVOD

Tema rada je financijska globalizacija i međunarodni menadžment. U radu se polazi od navođenja metodologije koja će se koristiti, kao i primijenjene metode istraživanja.

Slijedi poglavlje o globalizaciji i njezinim obilježjima te se ovdje pojam globalizacija definira i detaljno opisuje. Navode se obilježja globalizacije i njezini uzroci, kao i njezine prednosti i nedostaci. Prednosti, odnosno pozitivni utjecaji globalizacije, su brojni i kreću se od kreativnosti, novih tehnologija i razvoja novih izvora energije do obrazovanja, mijenjanja ljudskog mišljenja i podizanja životnog standarda. Međutim, istaknuti su i njezini negativni utjecaji, kao što su povećanje nejednakosti među zemljama, i u društvu, te osiromašenje već siromašnih društava. Unutar ovog poglavlja se također govori o ekonomskoj globalizaciji koja djeluje na integraciju tržišnih granica i o tehnološkoj revoluciji i globalizaciji jer je upravo tehnološka revolucija djelovala na ujedinjenje cijelog svijeta kroz tzv. *cyberspace*. Potom se govori o financijskoj inovaciji, kao izrazitom fenomenu koji se pojavio nakon procesa liberalizacije, i o razvoju financijskih posrednika te o važnosti tržišta.

Sljedeće poglavlje donosi analizu trendova internacionalizacije na međunarodnim financijskim tržištima, te kao prvi trend opisuje financijsku liberalizaciju, proces kojim države smanjuju zakonsku kontrolu koja limitira kretanje kapitala po državama i koji podrazumijeva integriranje i intenzivne odnose među državama, a poglavito glede trgovine. U ovom se poglavlju navodi i uloga države na financijskom tržištu, odnosno navodi se način na koji država posreduje na tržištu. Opisuju se makrofinancijski trendovi te se ističe i djelovanje krize koja je u razdoblju 2008.-2009. godine obuhvatila cijeli svijet.

Potom se u poglavlju koje slijedi govori o pojmu, oblicima i utjecaju financijskih konglomerata. Prvo se opisuje pojam konglomerizacije kao sastavnog dijela modernog poslovanja banaka i ističe se važnost financijskih konglomerata. Također su izneseni uzroci konglomerizacije i ciljevi ovog postupka, kao i oblici konglomerizacije te vrste integracije.

Integracija financijskih sustava opisana je u sljedećem poglavlju, a ovdje se nabrajaju i koristi od financijske integracije, koje su široko prihvaćene i međusobno povezane. Pokazatelji financijske globalizacije su jedan od pokazatelja financijske otvorenosti te se o njima govori u poglavlju koje slijedi. Slikovno je prikazana evolucija svjetskih vanjskih sredstava za pojedine skupine zemalja, kao i evolucija u odgovarajućim udjelima svjetskog BDP-a.



Posljednje poglavlje opisuje međudjelovanje i povezanost financijske globalizacije i međunarodnog menadžmenta uz suvremene trendove i izazove. Naime, globalizacija zahtijeva od menadžera razvijanje globalnog načina razmišljanja jer će na taj način moći na svjetskim tržištima upravljati složenim interakcijama, kao i transakcijama, a način na koji će poslovna organizacija odgovoriti na svjetske tržišne mogućnosti će u značajnoj mjeri ovisiti o stavovima i o pretpostavkama menadžmenta.

Na kraju rada iznesena su zaključna razmišljanja o temi.

Diplomski rad analizira suvremene trendove internacionalizacije na međunarodnim financijskim tržištima, razvoj financijskih posrednika, konglomerizacije, integracije financijskih sustava, ulogu države na financijskom tržištu kao i pojam financijske liberalizacije. Nadalje, objašnjava tehnološku revoluciju i financijske inovacije koje se odražavaju na suvremeni menadžment. Pri argumentiranju svojih stavova, autorica će se referirati na izabrane relevantne ekonomske indikatore i znanstvene članke (u zemlji i inozemstvu), kao i službene publikacije relevantnih institucija.

## **2. METODOLOGIJA RADA**

### **2.1. Predmet i ciljevi istraživanja**

Predmet istraživanja je odgovor na pitanje kako financijska globalizacija djeluje na međunarodni menadžment? Koji je značaj financijske globalizacije za međunarodni menadžment i kako se on mora prilagoditi novom načinu poslovanja koji je globalizacija donijela?

Cilj istraživanja je opisati fenomen globalizacije, s posebnim usmjerenjem na financijsku globalizaciju i istaknuti, odnosno uočiti i povezati financijsku globalizaciju s međunarodnim menadžmentom.

### **2.2. Metode istraživanja**

U radu su korištene metode analize i sinteze te induktivna metoda, metode dedukcije i deskripcije.

Induktivna metoda korištena je kod analize podataka i postojećih istraživanja o predmetu rada na temelju koje se moglo doći do zaključka o temi rada. Metoda dedukcije primijenjena je kod izvođenja posebnih i pojedinačnih zaključaka iz općih sudova, dok je metoda analize korištena prilikom raščlanjivanja pojmova i zaključaka na jednostavnije elemente. Sintetska je metoda korištena za sistematiziranje znanja o području istraživanja. Naposljetku, deskriptivnom metodom su opisane činjenice, procesi i pojave koje obilježavaju financijsku globalizaciju i njezin utjecaj na suvremeni menadžment.

### 3. GLOBALIZACIJA I NJEZINA OBILJEŽJA

Izraz „globalizacija“ je izveden iz riječi "global", koja znači ukupnost. Prema tome, globalizam je način gledanja na događaje u globalu, a pojam globalizacija označava socijalni proces koji teži sveobuhvatnosti i jedinstvenosti svijeta, a zahvaljujući kojem odnosi između ljudi i zemalja postaju sve intenzivniji. Društvo u cjelini je počelo globalno razmišljati, a svijet drugačije shvaćati u cijelosti. Ovaj proces ima svoje zahtjeve, koje se temelje na stalnom ulaganju u znanje, tehnologiju, istraživanje te razvoj. Može se reći kako se svijet danas na neki način smanjuje, istovremeno se sve više otvarajući. Globalizacija je jedna od posljedica razvitka znanosti, suvremene tehnologije, tržišne ekonomije, kao i demokracije, koja je omogućila slobodno kretanje kapitala, roba, informacija i ljudi kroz širenje i ukidanje granica (Lončar, 2005: 92).

Pojam globalizacija se odnosi na ona povezivanja koja prelaze okvire državnih granica i upućuje na cjelokupnu sliku svijeta kao zajedničkog prostora u kojem su tehnologija, politika, ekonomija i ekologija međusobno zavisne i isprepletene. Ovo se ispreplitanje zbiva velikom brzinom te dolazi do poništavanja geografskih udaljenosti, s ciljem povećanja ekonomskog rasta i bogatstva. Globalizacija uspostavlja univerzalni demokratski oblik vlasti i povećava bogatstvo.

Kao osnovno obilježje globalizacije može se navesti tehnološka revolucija koja omogućuje stvaranje globalne ekonomije i stvara sliku svijeta kao prostora bez granica i s univerzalnom kulturom. U ovakvoj univerzalnoj kulturi postoje jednaki oblici moderne tehnologije, tržišne ekonomije, kao i demokracije uopće. Proces globalizacije potaknut je ponajviše tehnološkim napretkom u telekomunikacijama i u transportu. Krajem 20. stoljeća uvedena je i informatička tehnologija. Kada se gleda s ekonomskog stajališta, jedni od glavnih uzroka i poticaja globalizacije su kapitalistički način proizvodnje, tehnološki napredak i međunarodna regulacija (Galović, 2017: 3).

Globalizacija se većinski odnosi na ekonomsku međuovisnost, a ona se očituje u mobilnosti proizvodnih čimbenika koja postaje sve veća, te je stoga povezana s razmjenom robe, usluga i ideja među narodima i zemljama (Babić Krešić, 2015: 382). Iako je globalizacija proces koji obuhvaća više zemalja, ako ne i većinu njih, ona ipak nije sve zemlje zahvaćala jednakom brzinom te su joj više bile izložene, a time se i brže mijenjale, one naprednije i modernije zemlje, a one tradicionalnije su u taj proces ulazile puno sporije. Ovaj proces nudi širok spektar mogućnosti za sve, ili se barem takvim prikazuje, zbog uspostave ekonomskih principa temeljenih na trgovinskoj

deregulaciji i najvećoj mogućoj integraciji svjetskog tržišta s fleksibilnošću radne snage glede najamnina, ponude rada i tome slično. Globalizacija obuhvaća procese čija je posljedica međusobna povezanost transnacionalnih aktera, orijentacije, identiteta i mreža, a upravo one potkopavaju nacionalne države i njihov suverenitet (Beck, 2003: 157).

Ovaj proces nadilazi granice država, te se ističe po svom ekonomskom, društvenom, kulturnom i političkom djelovanju i može se razaznati u svim sferama života, kao što su prijenos znanja, prijenos informacija, povećan opseg svjetske razmjene dobara, kapitala, usluga te energije itd. U današnje vrijeme je rast kretanja tijeka kapitala i intenzitet povezivanja materijalne proizvodnje, usluga te razmjene informacija neproporcionalan, gledan s obzirom na razmjer s ekonomskom snagom pojedine države. Upravo se ovaj fenomen neproporcionalnog rasta uočava u informacijskoj i financijskoj domeni.

Svijet je sa svakim novim zemljopisnim otkrićem postajao globalniji, a čovjek je pokušao prevladati udaljenost među odredištima. Danas se globalizacija može shvatiti kao model razvoja koji više nije izbor, nego u potpunosti predstavlja stvarnost međunarodnih odnosa. Ona ističe sustave kojima se produktivnost, ali i kapaciteti, povećavaju. Međutim, to čine unutar svoje etike i svojih interesa, čime natjecanje funkcionalnih sustava postaje ono što globalizaciju pokreće. Istodobno se u ovom procesu smanjuje značaj klasičnih vrijednosti ideologije socijalne države. Osim toga, dolazi i do slabljenja uloge koju je ranije imala država i politički sustavi (Sing, 2002: 23).

Može se reći kako je globalizacija zapravo moderno tržišno natjecanje, a različiti su stavovi o tome je li to dobro za pojedinu zemlju ili pak nije dobro. Liberalni ekonomisti drže da je globalizacija pobjeda tržišnog gospodarstva u odnosu na protekcionizam, a suprotno mišljenje postoji upravo u zemljama gdje se problemi u gospodarstvu pokušavaju riješiti politikom protekcionizma.

Mišljenja dvojice akademika o globalizaciji su naišla na najveći odjek, a radi se o ekonomistu Josephu Stiglitzu i sociologu Jeanu Ziegleru. Fenomen globalizacije se prema Ziegleru može definirati kao „tijesna integracija zemalja i naroda svijeta, koja je potaknuta golemim smanjenjem troškova transporta i komunikacije, odnosno kao rušenje umjetnih barijera optičaju dobara, usluga, kapitala, znanja i ljudi“ (Kalanj, 2002: 333).

Globalizaciju prati stvaranje novih institucija koje djeluju s ciljem nadržavanja granica, a izrazito ju podupiru međunarodne korporacije. Upravo ove međunarodne korporacije pokreću

tehnologiju, kapital i dobra. Među dobrim stranama globalizacije nalazi se i činjenica da je upravo ona dovela do ponovnog jačanje interesa za međuvladine institucije koje su već dugo postojale, no čiji je utjecaj oslabio, kao što su Ujedinjeni narodi, Međunarodna zdravstvena organizacija i brojne druge (Galović, 2017: 14).

### **3.1.Prednosti i nedostaci globalizacije**

Kao pozitivni utjecaji globalizacije mogu se navesti: poduzetnost i kreativnost glavnih nositelja ovog procesa, učinkovitija organizacija rada, razvoj novih tehnologija i tehnika proizvodnje, racionalizacija i razvoj novih sirovina, razvoj novih izvora energije. Pozitivni se utjecaji mogu sagledati kroz prizmu zemalja u razvoju i nerazvijenih zemalja u kojima je došlo do relociranja radno-intenzivne proizvodnje zbog jeftinije radne snage. Osim toga, prednosti globalizacije su i regionalna udruživanja, prijenos znanja i tehnologije, obrazovanje radnika, mogućnost tehničko-tehnološkog i proizvodnog obrazovanja mladih ljudi i tome slično (Galović, 2017: 14).

Globalizacija je dovela do smanjenja osjećaja izoliranosti velikog dijela nerazvijenog svijeta. Ljudima u takvim zemljama omogućena je dostupnost znanju, otvorena su nova tržišta, stvaraju se nove industrije. „Globalizacija, ideja o demokraciji i civilnom društvu promijenila je način ljudskog razmišljanja“ (Stiglitz, 2002: 248), podignut je životni standard za mnogo ljudi, a države koje su se dale u izvoz i strana ulaganja su se ponajviše okoristile ovim procesom (Srzić, 2010). Stiglitz isto tako navodi kako mnogi siromašni ljudi od globalizacije zapravo nemaju koristi, kao niti priroda (Babić Krešić, 2015: 383). Ekonomski aspekti su ono što čini globalizaciju kontroverznom. Naime, međunarodne su institucije dale pravila i odredile smjer liberalizacije tržišta kapitala, a svjetske su sile zagovarale slobodno-tržišnu ideologiju, te su se ove ideje nametnule siromašnim državama koje su bile u potrebi za pozajmicama i potporom ovih sila. Uvjerenje da rješenje razvojnih problema nerazvijenih zemalja treba tražiti u slobodnom tržištu postalo je zakonom, te je na taj način ovaj razvojni model nametnut svim državama svijeta. Snaga Europe, i ostalih razvijenih svjetskih područja, temelji se na dvama istodobnim procesima, a to su ruralni egzodus i industrijski rast. Osim toga, demografski faktori isto tako utječu na oblikovanje današnjeg oblika globalizacije jer se najviše ljudi rađa upravo u najsiromašnijim područjima svijeta, u kojima će se pojaviti veliki problemi infrastrukture koja je nužna za pristojan život

ovakvih obitelji, ali svi ovi problemi nisu u centru pažnje velikim silama koje se koriste globalizacijom u svoju korist, te se polazi od stava da su postupci multinacionalizacije i monopolizacije zapravo temeljni momenti kapitalizma i oni postaju nužnost (Kalanj, 2002: 333-334).

Iako se svjetsko bogatstvo povećalo, proces globalizacije je pridonio i povećanju nejednakosti među zemljama, ali i unutar njih samih, pri čemu se najčešće misli na jaz između bogatog Sjevera, odnosno zemalja poput Sjedinjenih Američkih Država, Kanade, Japana, većine europskih zemalja i siromašnog Juga, odnosno zemalja Trećeg svijeta). Nejednakost za države koje se nalaze na različitom stupnju razvoja potencirana je upravo zbog stvaranja globalnog tržišta i prihvaćanja teze o slobodnom tržištu, jer snažnije i bogatije države imaju veće mogućnosti za otvaranjem svojih gospodarstva nego što je to mogu siromašne zemlje. Sve je izraženiji problem globalne nejednakosti, te je počeo predstavljati gorući svjetski društveni, gospodarski i politički izazov.

Gospodarstva koja su mala ili koja su slabija razvijena ponajviše osjete nedostatke globalizacije, a ovo se stanje osjeća kod sve manje sigurnosti zaposlenja, sindikati gube moć, sve je veći jaz između bogatih i siromašnih slojeva društva, valutne krize su sve češće, kao i krize općenito, veća je nestabilnost određenih gospodarstava, javlja se monopol, povećava se broj nezaposlenih. Porast konkurencije dovodi do rasta nezaposlenosti, a paralelno se pogoršavaju opći radni uvjeti i smanjuju se socijalna prava. U državama koje imaju niske nadnice se javlja pritisak za njihovim daljnjim smanjivanjem radnicima s nižim kvalifikacijama. Rastući stupanj konkurentnosti nacionalnih gospodarstava dovodi do promjene porezne politike i napuštanja sustava progresivnog oporezivanja.

Ekonomska politika nekih zemalja nije u mogućnosti slijediti vlastite postavljene ciljeve zbog dinamike svjetskih financijskih tržišta, a zbog manje mogućnosti kontrole na granicama dolazi do rasta međunarodnog kriminala. Međunarodno tržište rada također osjeća posljedice globalizacije i tehnologije, koje djelujući zajednički stvaraju nekoliko problema, a to su (Samuelson i Nordhaus, 2000.:383.):

- „tehnologija marginalizira ljudski rad,
- prisutan je nedostatak potrebnih znanja i vještina,
- liberalizacija trgovine u kojoj uvozni proizvodi nadomještaju domaće,
- oslabljena geografska mobilnost radne snage i

- pojava tzv. “zamke nezaposlenosti”.

Kompjuterizacija procesa proizvodnje i strojeva se smatra bržima, ekonomičnijima i učinkovitijima od ljudskog rada te se zbog toga isti sustavno zamjenjuje. Ljudski rad u procesu koji je kompjuteriziran se može pojaviti, no tada traži nove kompetencije, koje nisu uvijek dostupne od postojeće radne snage, zbog čega dolazi do nezaposlenosti. Osim toga, liberalizacija u smislu trgovinu sa sobom nosi i osnaženje konkurencije na domaćem tržištu. Mnoga poduzeća ne podnose dobro kompetitivnu klimu i nailaze na poteškoće prilikom prilagodbe. Može se pojaviti i zamka zaposlenosti, koja nastaje kada se nezaposlenima pruža relativno pristojna socijalna pomoć, zbog čega ljudi radije neće raditi posao koji će im donijeti nešto više novca, ako ne radeći ništa mogu dobiti približno jednak novac od socijalne pomoći (Galović, 2017: 10-17).

Važni pokretači prekograničnog protoka kapitala su tvrtke koje izdaju vrijednosne papire kupljene od stranih ulagača i trguju u inozemstvu. Financijska globalizacija koristi tvrtkama omogućavajući im pribavljanje potrebnih sredstava od stranih ulagača i međunarodnih tržišta kapitala. Pojava ovih investitora i tržišta kao izvora financiranja nudi tvrtkama nove izvore za prikupljanje kapitala, nove financijske usluge i instrumente, niže troškove i bolje uvjete financiranja. U početnim fazama financijske globalizacije, kada tržišta kapitala još nisu u potpunosti globalizirana, pristup međunarodnim tržištima kapitala smatra se posebno važnim jer može ponuditi dodatne prednosti u usporedbi s domaćim tržištima. Međunarodna financijska tržišta nude veću bazu investitora, veću raznolikost financijskih instrumenata, više likvidnosti i kapital uz niže troškove u odnosu na domaća tržišta. Kako vrijeme prolazi i financijska globalizacija se produbljuje, očekuje se nestanak razlika između međunarodnog i domaćeg tržišta. Tržišta kapitala vjerojatno će uskladiti svoja pravila i omogućiti bilo kojoj vrijednoj tvrtki da u njima sudjeluje te bi tržišta kapitala s vremenom mogla postati univerzalna, a tvrtke bi mogle imati pristup cijelom nizu ulagača i financijskim uslugama uz slične troškove u svim zemljama, bez obzira na njihovu lokaciju.

Poduzeća koja češće odlaze u inozemstvo su ona koja se nalaze u određenim zemljama s većim gospodarstvima, višim razinama prihoda i boljim makroekonomskim okruženjem. Pored toga, samo mala skupina tvrtki s posebnim karakteristikama pristupa međunarodnim tržištima. Osim što su veće, brže rastuće i profitabilnije, tvrtke koje emitiraju na inozemnim tržištima već su više povezane s međunarodnim gospodarstvom, jer je njihova prodaja u inozemstvu veća, a samim tim i njihovi prihodi više ovise o stranim tržištima i potrošačima. Nadalje, tvrtke s boljim okvirom

korporativnog upravljanja, kao što su ograničena moć kontrole dioničara ili veća transparentnost, vjerojatnije je da će se plasirati na strana tržišta. Pristup međunarodnim tržištima ograničen je na samo niz poduzeća. Manje tvrtke možda nemaju poticaje za prepisivanje popisa. Za popis u inozemstvu tvrtke moraju plaćati visoke transakcijske troškove, udovoljavati nezgrapnim zahtjevima za kotiranje i udovoljavati strogim regulatornim zahtjevima. Za manje tvrtke ovi bi troškovi mogli biti previsoki (Abraham, Schmukler, 2017: 21-24).

### **3.2. Ekonomska globalizacija**

Ekonomska je globalizacija pojam koji obuhvaća sve veću međusobnu ovisnost svijeta ekonomije, što je posljedica sve većeg opsega prekogranične trgovine robom i uslugama, protoka međunarodnog kapitala te sve bržeg širenja tehnologije. Ekonomska globalizacija djeluje na međusobnu integraciju tržišnih granica, a njezine su sile koje ju pokreću ubrzan porast značaja informacija u svim proizvodnim aktivnostima te trženje. Brza je globalizacija temeljena na razvoju znanosti i tehnologija, a nastala je iz okruženja u kojem se tržišni ekonomski sustav širio diljem svijeta. Napredak tehnologije je značajno djelovao na smanjenje troškova prijevoza i komunikacije, a to je naposljetku i omogućilo ekonomsku globalizaciju. Primjerice, sniženje cijene računala je djelovalo na smanjenje troškova međunarodne trgovine, a time se omogućilo organiziranje globalne proizvodnje. Globalizacija je donijela značajne promjene na političkom planu države, no potrebno je uvidjeti i ekonomski aspekt promjena, jer upravo ekonomska globalizacija predstavlja kreaciju jedinstvenog svjetskog tržišta. Može se reći kako je danas upravo globalizacija ekonomskih tokova najviše izražena, a ona se odnosi na proces rasta međunarodnih tokova roba, usluga, kapitala i ljudi. Osim toga, ona obuhvaća i proces širenja kapitalizma na zemlje i sfere u kojima kapitalizam nije dominantan sistem. Ukupan se priljev kapitala u pojedinu zemlju može raščlaniti u sljedeće vrste investiranja:

- portfolio ulaganja,
- ostala inozemna ulaganja, i
- izravna inozemna ulaganja.

Posljednja spomenuta ulaganja, izravna inozemna ulaganja, predstavljaju izvor nove tehnologije i znanja iz područja upravljanja i organizacije, kao i neizravan efekt istih na konkurentnost, produktivnost i ulagačku aktivnost drugih poduzeća. Izravnim se inozemnim



ulaganjima otvaraju nova radna mjesta na kojima se može zaposliti lokalno stanovništvo, te dolazi do razmjene znanja i obrazovanja među pojedinim zemljama. Osim toga, povećava se i raznovrsnost proizvoda, a naposljetku i dolazi do povećanja životnog standarda i blagostanja. Ekonomska globalizacija čini prirodan proces. Ona je rezultat djelovanja tržišnih zakona i svjetskih ekonomskih politika (Shangquan, 2000: 1). Ovu globalizaciju karakterizira jačanje društvenih veza u svijetu, razvoj po zakonima i logici krupnog kapitala, cikličnost, jačanje konkurentnosti (Drašković, 2007: 257-274).

### **3.3. Tehnološka revolucija i globalizacija**

U životu svakog pojedinca i naroda su se za vrijeme smjene milenija dogodile dotad nezamislive promjene, čija je osnova znanstveno-tehnološka revolucija, s informacijskom tehnologijom kao vodećim akterom. Ova je tehnologija razvijena na širokoj primjeni mikroelektronike, koja se svestrano primjenjuje u svim društvenim djelatnostima te se pod njezinim utjecajem razvijaju djelovanja i razmišljanja, a dotadašnji načini rada se mijenjaju. Mijenjaju se i odnosi između ljudi i općenito odnosi u društvenim zajednicama.

Informacijska je tehnologija zapravo skup tehnologija s temeljima u mikroelektronici. Ove se tehnologije mogu podijeliti na:

- kompjutorske,
- telekomunikacijske,
- opto-elektronske,
- tehnologije genetskog inženjeringa (Grbavac, Tepeš, Rotim, 2003: 848).

Tehnološka je revolucija djelovala na ujedinjenje cijelog svijeta kroz tzv. *cyberspace*, a virtualni se svijet sve više oblikuje. Ovaj je svijet drugačiji od tradicionalnog, a osim njega virtualnim postaje i optički kapital. U ovakvoj se situaciji javljaju dramatične nejednakosti, odnosno bogati postaju bogatiji, dok siromašni postaju siromašniji (Kalanj, 2002: 335).

Obilježja tehnološke revolucija su centralizacija znanja i informacija te njihova primjena kod kreiranja novog znanja, ali i strojeva za obradu. Ipak, tehnološka se revolucija dogodila samo malom broju društava, te se može reći kako njezin razvoj nije istovremen niti proporcionalan.

Veći tehnološki izumi javili su se za vrijeme Drugog svjetskog rata, premda se znanstvene i industrijske prethodnice tehnologija koje su temeljene na elektronici mogu naći i prije ovog

razdoblja, primjerice uređaji poput telefona, radija itd. Ogroman se skok dogodio 1971. godine kada je izumljen mikroprocesor, koji je omogućio obradu podataka lociranu na različitim mjestima. Može se reći kako je mikroelektronika uzrokovala važne promjene uvodeći svojevrsnu revoluciju unutar revolucije. Osim toga, revoluciju su doživjele i telekomunikacije, a napredak u optoelektronici i u tehnologiji paketnog digitalnog prijenosa je ubrzano povećao kapacitet linija za prijenos (Grbavac, Tepeš, Rotim, 2003: 849-853). Znanstveno-tehnološka revolucija naziva se i trećom industrijskom revolucijom, a temeljena je na kompjutorizaciji i robotizaciji proizvodnih i komunikacijskih procesa, mirnodopskoj primjeni nuklearne energije, sve široj uporabi sintetskih, polimernih materijala te na biotehnologiji (Hrvatska enciklopedija, 2020).

### **3.4. Financijske inovacije i globalizacija**

Financijska je globalizacija posljednje vrijeme izrazit fenomen u svijetu, osobito nakon procesa financijske liberalizacije 1980.-ih i 1990.-ih godina, kada su ujedno i napredne zemlje te zemlje u razvoju bile svjedocima neviđenih razina prekograničnih kapitalnih tokova i postale sve integriranije u međunarodne financijske sustave. Došlo je i do veće povezanosti financijskih tržišta. Financijska globalizacija općenito govoreći doprinosi ekonomskom rastu i olakšava razvoj domaćeg financijskog sustava, no ima i svoje rizike, kao što su povećana financijska volatilnost i krhkost te povećanje jaza između bogatih i siromašnih. Financijska je globalizacija dovela do značajnih promjena u strukturi financijskog sektora. Sve više zemalja uklanja prepreke za ulazak u zemlju i omogućuju strancima da se uključe u domaću bankarsku industriju s tržištima kapitala njihova se financijska tržišta sve više povezuju u međunarodnom financijskom sustavu, a ta promjena koja proizlazi iz procesa financijske globalizacije ima različite posljedice na financijski sustav i institucije. Što se tiče bankarskog sektora, proces financijske globalizacije daje rezultate proširivanjem aktivnosti stranih podružnica kao i povećanjem broja prekograničnih spajanja i akvizicija, s ciljem postizanja većeg tržišnog udjela i većeg profita. Banka može proširiti svoje poslovanje na međunarodnoj razini ako ima imovinu i upravlja postupcima koji joj omogućuju učinkovitu konkurentnost na stranim tržištima (Akdoğan, Özşuca, 2019: 304).

Unatoč tome što se široko upotrebljava, ne postoji univerzalna definicija značenja financijske globalizacije. Različiti autori definirali su ovaj pojam na različite načine i povezali s drugim izrazima, poput međunarodne financijske integracije i financijske liberalizacije.

Financijska je globalizacija proces u kojem financijska tržišta i institucije širom svijeta sve više omogućuju agentima i poduzećima iz bilo koje zemlje kupovinu i prodaju vrijednosnih papira, pozajmljivanje ili obavljanje bilo koje druge financijske transakcije. U potpuno financijski globaliziranom svijetu financijske se usluge pružaju na globalan način, bez obzira na zemlju podrijetla vjerovnika, odnosno investitora i dužnika, odnosno izdavatelja. U tom je smislu financijska liberalizacija preduvjet za financijsku globalizaciju, dok je financijska integracija jedna dimenzija ili jedna manifestacija financijske globalizacije. Općenito, prepreke financijskoj globalizaciji relevantnije su za korisnike kredita nego za štediša. Obično, u nedostatku zakonskih ograničenja prekograničnih kapitalnih tokova, štediša nema puno prepreka za ulaganje u inozemstvo, čak i u malim iznosima, a to se posebno odnosi na sofisticiranije financijske sustave razvijenih zemalja, gdje su prekogranične aktivnosti manje, a transakcijski troškovi su relativno niski. Nasuprot tome, čak i ako se uklone zakonska ograničenja, asimetrije informacija, kulturne barijere itd., mogu otežati zajmoprincipima financiranje u inozemstvu, osim ako poduzeća i međunarodni financijski posrednici, poput banaka, te usluge ne dovedu u zemlju.

U tranzicijskom procesu je financijski razvoj značajna sastavnica te on u značajnoj mjeri određuje kakva će biti brzina i uspješnost same tranzicije. U tranzicijskim zemljama važnost financijskog razvoja ima posebnu težinu zbog restrukturiranja postojećih bankarskih posrednika u skladu s potrebama tržišnog gospodarstva i izgradnje prethodno nepostojećih dijelova financijskog sustava, a to su tržišta kapitala i dijela nebankarskih posrednika (Dalić, 2002: 28).

Skup institucija, tržišta i propisa koji omogućuju alokaciju resursa u vremenu i prostoru naziva se financijskim sustavom. Alokacija resursa se ispunjava od strane financijskog sustava na način da spomenuti sustav obavlja pet temeljnih funkcija, a to su:

- mobilizacija štednje,
- alokacija resursa,
- korporativna kontrola,
- upravljanje rizikom, te
- olakšavanje razmjene usluga i dobara (Levine, 1997: 688-726).

Financijski sustav nastaje zbog asimetrične distribucije informacije i troškova njihova prikupljanja, kao i obavljanja transakcija (Dalić, 2002: 29).

Mjere financijske integracije se mogu podijeliti u dvije skupine, ovisno o tome fokusiraju li se na cijene ili količine:

- cijene temeljene mjere su usredotočene na zakon jedne cijene i izračunavaju razlike kamatnih stopa ili razlike u cijenama slične imovine na različitim tržištima. Pretpostavka je da će sa sve više financijski integriranim svijetom te razlike nestati zbog arbitraže,
- mjere temeljene na količini su usredotočene na opseg stvarnih kapitalnih tokova koji se kreću preko granice. Financijsku integraciju karakterizira porast prekograničnih kapitalnih tokova dok investitori kupuju i prodaju stranu imovinu, a tvrtke i vlasnici kojima je potrebno financiranje dobivaju ta sredstva u inozemstvu. Ti se kapitalni tokovi tijekom vremena akumuliraju u inozemnu imovinu i obveze (Abraham, Schmukler, 2017: 9-10).

Otvoreno je pitanje je li financijska globalizacija stabilizacijska sila, koja omogućuje učinkovitiju podjelu rizika ili destabilizirajuća sila, koja izlaže države financijskoj zarazi. Činjenica da financijska globalizacija djeluje kao da uglađuje financijsku volatilnost, a tim više što je država manje financijski razvijena, pruža potporu mišljenju da financijska globalizacija omogućuje učinkovitiju podjelu rizika, posebno u zemljama u razvoju. Gledanje prosječnih učinaka, čak i unutar zemlje može biti pogrešno, a razlog je taj što odnos financijske globalizacije i volatilnosti može ovisiti o stanju globalne ekonomije. Učinci financijske globalizacije mogu biti različiti u mirnim i turbulentnim vremenima.

Procijenjeni učinci financijske globalizacije mogu se razlikovati u pojedinim zemljama zbog njihova potencijalnog utjecaja na učestalost i veličinu domaćih šokova u odnosu na vanjske. Kada prvi dominiraju, financijska globalizacija pruža mogućnosti za diversifikaciju, a kada drugi postanu nadmoćni, ona može biti izvor nestabilnosti. U razvijenim gospodarstvima domaći će šokovi vjerojatno igrati relativno manju ulogu nego oni u nastajanju ili oni koji su granični. To može biti razlog zašto financijska globalizacija u prosjeku smanjuje volatilnost dionica na tržištima u nastajanju i na granici nego što je to slučaj na razvijenim tržištima (Cordela, Ospino Rojas, 2017: 7-15).

Od 1970.-ih svijet je započeo novu eru financijske globalizacije. Prekogranični tokovi kapitala značajno su se povećali u razvijenim i zemljama u razvoju. Međutim, karakteristike financijske globalizacije razlikuju se od onoga što se očekivalo u početku. Iako je literatura predviđala velike dobitke od financijske globalizacije (poput dodatnog financiranja, široke diversifikacije i dubljih financijskih sustava), pozitivni učinci su bili ograničeni. U razvijenim i

zemljama u razvoju financijska se globalizacija očitovala povećanjem bruto kapitalnih tokova, a ne većim neto tokovima. Tržišta kapitala segmentirana su i samo nekoliko velikih tvrtki pristupa međunarodnim tržištima. Čini se da međunarodni institucionalni ulagači nisu igrali stabilizirajuću ulogu, pomažući pogoršavanju i prenošenju kriza po državama. Iako je financijska globalizacija donijela nekoliko korisnih promjena, njezini neto učinci i prelijevanje na ukupna gospodarstva koja sudjeluju u njoj tek treba razumjeti (Abraham, Schmukler, 2017: 1).

Početna očekivanja bila su da će financijska globalizacija potaknuti ekonomski rast povećanjem financijskog razvoja, posebno u zemljama u razvoju. Prvo, dopuštajući stranim ulagačima na domaća tržišta, ovaj bi postupak povećao raspoloživost kapitala i smanjio njegove troškove. Kapital bi se pretakao iz zemalja koje obiluju kapitalom u zemlje oskudne u kapitalu, jer ove druge nude veći povrat kapitala. Drugo, davanjem pristupa međunarodnim tržištima domaćim investitorima financijska bi globalizacija proširila raspon financijskih instrumenata omogućavajući bolju diversifikaciju rizika. Treće, promicanjem reformi financijske infrastrukture, financijska globalizacija umanjila bi probleme asimetrije informacija i poboljšala učinkovitost financijskog sektora.

Prema tome, financijska globalizacija povećala bi dostupnost i kvalitetu financijskih usluga, a zauzvrat bi veći financijski razvoj potaknuo rast. Financijski sektor obavlja niz funkcija koje vode prema većoj akumulaciji kapitala i tehnološkim inovacijama, a obje su kanali za ekonomski rast. Te funkcije uključuju: mobiliziranje uštede, olakšanje upravljanja rizikom, poboljšanje raspodjele resursa, povećanje korporativne kontrole i olakšanje razmjene dobara i usluga.

Dokazi o učincima financijske globalizacije su u cjelini pomiješani, jer zapravo samo zemlje sa specifičnim karakteristikama imaju koristi od financijske globalizacije. Financijska globalizacija može dovesti i do tehnološkog prelijevanja, boljih ekonomskih politika, dubljih bankarskih sektora te većih i stabilnijih financijskih tržišta. Međutim, empirijski dokazi pokazuju da je financijska globalizacija povećala rizike poput veće makroekonomske nestabilnosti, osjetljivosti na financijske krize i učinaka zaraze koji se šire preko granica (Abraham, Schmukler, 2017: 1-2).

Zemlje u razvoju doživjele su nagli porast priliva i odliva, dok su neto protoci kapitala mali i ne pokazuju jasan trend. Dakle, kretanja bruto kapitalnih tokova nadmašila su kretanja neto toka kapitala, a potonji ne moraju nužno prelaziti iz razvijenih zemalja u zemlje u razvoju. Moguće

objašnjenje zašto neto financiranje nije važna sila globalizacije moglo bi proizaći iz činjenice da, iako se diversifikacija rizika može proširiti bez granica, neto financiranje se ne može povećavati u nedogled, a financiranje se mora vratiti. Uz to, kako zemlje postaju bogatije, smanjuje se povrat kapitala (smanjuje se privlačnost neto financiranja). Istovremeno, domaći investitori i financijski posrednici postaju sofisticiraniji i povećavaju svoja ulaganja u inozemstvo (povećavajući diversifikaciju rizika), a premda je veća diversifikacija rizika korisna za uključena gospodarstva, nedostatak je što su kapitalni tokovi veliki, nestabilni i pro ciklički, a to može pogoršati poslovne cikluse. Bruto odljevi koji se ugovaraju tijekom kriza podrazumijevaju da će se trebati dogoditi nekoliko prilagodbi dok se kapital preraspodijeli, što bi moglo narušiti financijski sektor. U kretanju bruto protoka kapitala preko granica tvrtke igraju ključnu ulogu jer su veliki sudionici u potražnji sredstava.

U globaliziranom svijetu očekuje se integriranje tržišta kapitala, a to će omogućiti velikom broju tvrtki sa sličnim mogućnostima rasta pristupanje financijskim uslugama sa sličnim troškovima, bez obzira na njihovu lokaciju. Međutim, međunarodna tržišta tvrtkama nude prednosti u pogledu troškova i zrelosti financiranja, broja investitora, korporativnog upravljanja i informacijskog okruženja, nadopunjujući financiranje koje se nudi na domaćem tržištu, a samo je nekoliko tvrtki dokazalo da pristupa međunarodnim tržištima. Obično su to veće i uspješnije tvrtke unutar svake zemlje. Ograničeni pristup međunarodnim tržištima mogao bi se objasniti visokim troškovima uvrštenja na ta tržišta, koja manja poduzeća ne mogu priuštiti, kao i sklonošću međunarodnih investitora prema većim i poznatim firmama o kojima su informacije šire.

Poduzeća koja sudjeluju na međunarodnim tržištima kapitala ne samo da su veća i poželjnija, nego i nadmašuju ne-sudionike zbog svoje sposobnosti izdavanja i trgovine na ovim globalnim tržištima. Od institucionalnih ulagača očekuje se da kanaliziraju privatnu i javnu štednju, diversificiraju rizik na međunarodnoj razini i ponašaju se anticiklično i dugoročno, moguće ublažujući volatilitnost kapitalnih tokova i iskorištavajući profitabilne mogućnosti ulaganja na ugroženim tržištima s kratkim potrebe za likvidnošću. Međutim, nekoliko institucionalnih ulagača skloni su pasivnom ponašanju, prate trgovanje zamahom i povlače sredstva iz zemalja pogođenih negativnim šokom (Abraham, Schmukler, 2017: 3-5).

Globalizacija i financijske inovacije dvije su vrlo različite, iako isprepletene pojave. Do globalizacije su dovela specifičnim razdobljima u ekonomskoj povijesti, s više ili manje naglim i dugotrajnim preokretima, dok su financijske inovacije neumoljive, iako tijekom godina imaju

različito ubrzanje razvoja, pogođene su potrebama i političkim utjecajima trgovine i reakcijama na nove propise i tehnološke mogućnosti.

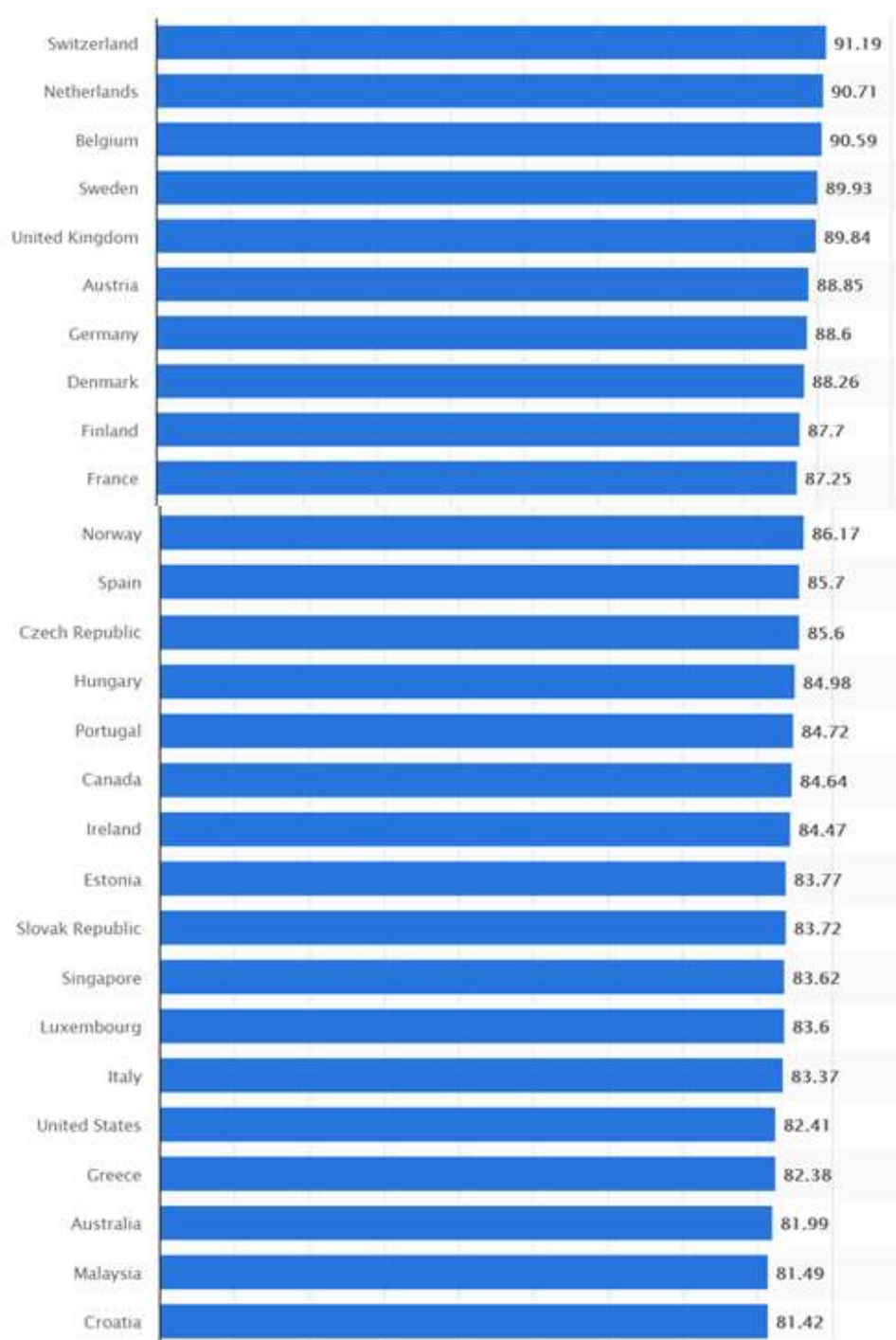
Navedena kretanja dolaze ruku pod ruku s financijskim krizama koje mogu nastati iz unutarnjih (domaćih) neravnoteža ili se mogu voditi kombinacijom unutarnjih i vanjskih čimbenika. Krhkost zemalja najočitija je kada unutarnje sektorske neravnoteže zahtijevaju vanjsko financiranje iz ostatka svijeta. Unutarnje neravnoteže bez izravnog utjecaja na platnu bilancu također mogu dovesti do velikih međunarodnih reakcija putem financijskih tržišta. Utjecaji na njih često su u središtu nagomilavanja i evolucije kriza. Stupanj svijesti o takvim neravnotežama i preokret očekivanja mogu igrati ključnu ulogu kao pokretači krize. Još jedan izazov koji se pojavio posljednjih godina je povećana složenost potaknuta financijskim inovacijama, posebice prijelaz s bankarskog modela u kojem zajmodavci daju kredite s namjerom da ih drže dospijecem na model u kojem zajmodavci daju kredite s namjerom da ih prodaju drugim institucijama, odnosno ulagačima. Taj je pomak omogućen kombiniranim učincima informacijske tehnologije i deregulacijom. To je također dovelo do pojave sektora „bankarstva u sjeni“, koji je puno manje reguliran i teško je zabilježiti statistikom. Financijske krize imaju relevantne i često dugotrajne učinke na „stvarnu“ ekonomiju, uključujući ekonomski rast. Stoga je važno pomno nadzirati podatke u financijskim računima i bilancama, jer oni mogu dati rana upozorenja i pokazatelje koji gledaju prema naprijed za kreatore politika za rješavanje mogućih rizika i ranjivosti. (OECD, 2017)

Globalizacija zadnjih nekoliko godina, od šoka Brexita i Trampa iz 2016., oblikovana je ratnim povlačenjem između ekonomskih temelja i prijatni politikom. Ali predviđanja da će globalizacija propasti pod valom ekonomskog nacionalizma nisu se pokazala točnim. Novi DHL indeks globalne povezanosti pokazuje da je svijet 2017. godinu završio globaliziraniji nego ikad prije. Iako je 2018. donio nove prepreke - od tarifnih carina do blokiranih akvizicija - rezultat je bio pomjeranje uvjeta igranja, a ne kraj globalne poslovne konkurencije. Rukovoditelji trebaju razmišljati o izgradnji svog poduzeća za vrijeme ovakvih turbulencija uz započinjanje s jasnim prikazom kretanja globalizacijskih mjera. U 2017. godini snažni rast u većem dijelu svijeta doveo je do rekordno visokog indeksa povezanosti DHL-a. Omjer trgovine, kapitala, informacija i protoka ljudi koji prelaze državne granice se značajno povećao, a to se posljednji put dogodilo 2007. godine. U 2018. godini, međutim, velike prijatne politikama pretvorile su se iz retorike u stvarnost. Sporovi između Sjedinjenih Država i njihovih najvećih trgovinskih partnera potaknuli

su povećanje tarifa. U međuvremenu su države pooštrile nadzor stranih korporativnih preuzimanja, napredne politike lokalizacije podataka i smanjile imigraciju. Trgovina je nastavila rasti, ali sporijim tempom, dok su se tokovi izravnih stranih ulaganja smanjivali. Budući da snažni zamah globalizacije napreduje, važno je prepoznati da je tržišna integracija još uvijek apsolutno ograničena, a strane operacije multinacionalnih tvrtki širom svijeta stvaraju samo oko 9% globalne proizvodnje. Izvoz roba i usluga iznosi čak 29% svjetskog BDP-a, ali čak se i ta brojka svodi na oko 20% ako se prilagodi za proizvodnju koja prelazi granice više od jednom (Ghemawat, P., Altman, 2019.).



**Slika 1. Indeks globalizacije u 2019. godini**



Izvor: <https://www.statista.com/statistics/268168/globalization-index-by-country/> (03.07.2020.)

Podaci na slici 1. pokazuju statističke podatke zemalja u svijetu s najvišim indeksom globalizacije 2019. godine. Indeks Švicarske bio je na 91,19 bodova u ovom globalizacijskom indeksu. Indeks globalizacije ima za cilj mjeriti stopu globalizacije u zemljama širom svijeta. Podaci korišteni za konstrukciju izdanja indeksa za 2019. godinu potječu iz 2017. Temelji se na tri dimenzije, odnosno temeljnim skupima pokazatelja: ekonomskim, socijalnim i političkim. Kroz ove tri dimenzije, ukupni indeks globalizacije pokušava procijeniti trenutne ekonomske tijekove, ekonomska ograničenja i podatke o protoku informacija.

### **3.5. Razvoj financijskih posrednika i važnost tržišta**

Financijski posrednici provode demonizacijsku transformaciju, kao što je primjerice mnogo malih ušteda plasiraju u jedan veliki kredit, diversificiraju rizik, transformiraju dospjeća, osiguravaju likvidnost, te uz sve to smanjuju troškove financijskog tržišta. Svakako je najpoznatiji financijski posrednik banka, ali i štedne depozitne ustanove, osiguranja, mirovinski fondovi, fondovi tržišta novca, investicijski fondovi zajedničkih ulaganja itd.

Prema Stulzu (2000.) tržište je važno jer može ograničiti moć banke i omogućiti nastajanje financijskih posrednika. Financijski posrednici ulažu u glavnice, a to omogućuje malim poduzećima pristup tržištu kapitala. Osim toga, tržište također omogućava poduzetnicima "izlaznu opciju", odnosno prodaju vlasničkog udjela. S druge strane, banke malim poduzećima u nastajanju osiguravaju fazno financiranje, što je važno je mogućnost korištenja novog financiranja ovisi o uspješnosti prethodne faze, a time se djelomično rješava problem nepostojanja kolateralā karakterističnog za nova poduzeća (Dalić, 2002: 30).

Efekti financijske razvijenosti na rast djeluju putem rasta produktivnosti, a efekti financijske razvijenosti se, na akumulaciju kapitala i stope štednje, nisu pokazali značajnima. Pravni sustav ima središnju ulogu u dinamici razvoja financijskih posrednika i u dostupnosti financijskih usluga (Dalić, 2002: 33).

## **4. ANALIZA TRENDOVA INTERNACIONALIZACIJE NA MEĐUNARODNIM FINANCIJSKIM TRŽIŠTIMA**

### **4.1. Financijska liberalizacija**

Financijska je liberalizacija proces kojim države smanjuju zakonsku kontrolu koja limitira kretanje kapitala po državama i ona obuhvaća uklanjanje ograničenja priljeva i odliva kapitala, uklanjanje ograničenja udjela u kapitalu stranaca, potom napuštanje više tečaja ili ograničenja za stjecanje deviza (Abraham, Schmukler, 2017: 7-8).

Upravo je svrha Svjetske trgovinske organizacije liberalizacija međunarodne trgovine, kao dio procesa globalizacije. Ovaj proces podrazumijeva integriranje i intenzivne odnose među državama, a poglavito glede trgovine (Simić, 2018: 97).

Globalizacija podrazumijeva potpunu ekonomsku liberalizaciju, što znači otvaranje vrata krupnom kapitalu koji potom postaje nositelj čelnih pozicija (Galović, 2017: 5). Glavne koristi od liberalizacije primarno dolaze zbog činjenice da proces otvaranja vodi prema smanjenju domaćih distorzija. Sve najrazvijenije zemlje u svijetu imaju otvorene kapitalne račune, a njihovi su domaći financijski sektori liberalizirani. Slobodno kretanje kapitala može imati negativne posljedice na ekonomiju jer može dovesti ka volatilnijem deviznom tečaju i do otežanog postupka održavanja fiksnog deviznog tečaja (Grgić, Bilas, Šimović, 2006: 4-5).

### **4.2. Uloga države na financijskom tržištu**

Okosnicu financijskog sustava u Republici Hrvatskoj čine kreditne institucije, a njihov rad nadzire Hrvatska narodna banka. Hrvatski je financijski sustav bankovno orijentiran, a država posreduje kada se radi o nedostacima tržišta. U slučaju monopola i eksternalija, država posreduje na tržištima, a u slučaju da je područje javnih dobara neefikasno, posreduje poticanjem korisne djelatnosti. Kod problema sporog ekonomskog rasta država potiče rast smanjenjem deficita proračuna i povećanjem stope štednje. Dakle, uloga države je osiguranje učinkovitosti, ispravljanje nepravednosti u raspodjeli dohotka i poticanje na ekonomski rast i stabilnost.

### 4.3. Makrofinancijski trendovi

Evolucija vanjskih bilanci nakon krize oblikovana je mnogim globalnim i regionalnim makrofinancijskim trendovima. S obzirom na napredna gospodarstva i financijske centre, prvi trend je veliko smanjenje prekograničnih bankarskih aktivnosti nakon globalne financijske krize i povezanog pogotka velikih međunarodnih banaka; a drugo je kriza eurozoneu razdoblju 2010.–2012. godine, što je rezultiralo smanjenjem prekogranične integracije u eurozoni. S obzirom na gospodarstva u nastajanju i gospodarstva u razvoju, glavni čimbenici koji objašnjavaju razvoj prekograničnih bilanci bili su post-krizni procvat na tržištima u nastajanju i pridruženi veliki prilivi kapitala te njegovo kasnije propadanje i brz porast uloge Kine u globalnoj ekonomiji.

Velike međunarodne banke igrale su ključnu ulogu u kapitalnim tokovima prije krize. To se djelomično odrazilo na sposobnost ovih banaka da koriste interne kanale za arbitražu o razlikama u uvjetima financiranja širom svijeta. Nakon što je došlo do zamrzavanja međubankarskih tržišta financiranja tijekom razdoblja 2008.-2009. godine, i do velikih kreditnih gubitaka, bankarski i regulatorni modeli promijenjeni su kao odgovor na svjetsku financijsku krizu. Jedan nusprodukt je da su velike svjetske banke, posebno one iz europodručja, Ujedinjenog Kraljevstva i Švicarske, poduzele značajna povlačenja od prekograničnih bankarskih aktivnosti. U 2007. godini vanjska su potraživanja banaka na lokalnoj osnovi činila oko 56 % svjetskog BDP-a, a do 2015. godine su ta potraživanja činila 36 % svjetskog BDP-a te manje od 20 % svih globalnih vanjskih potraživanja (Lane, Milesi-Ferretti, 2017: 13). Pad potraživanja je koncentriran u naprednim gospodarstvima, a posebno financijskim središtima. Nasuprot tome, potraživanja od gospodarstava u nastajanju i zemalja u razvoju povećala su se u dolarima i kao udio u svjetskom BDP-u, ali su se smanjila kao udio u BDP-u u gospodarstvima u nastajanju i u razvoju, što je daljnji znak smanjene uloge međunarodnih banaka. Ovi zbirni trendovi u prekograničnom bankarstvu prekrivaju neke regionalne razlike, jer su napredna gospodarstva japanskih, kanadskih i australskih banaka povećala prekogranična potraživanja kao udio u svom BDP-u, a isto tako i banke iz skandinavskih zemalja. Kineske su banke poduzele znatnu ekspanziju u inozemstvu, a banke s ostalih tržišta u nastajanju su se proširile regionalno. Prisutnost stranih banaka na domaćim tržištima, koja uključuju podružnice koje financiraju lokalno, smanjila se za mnogo manje od prekograničnih bankarskih aktivnosti. I ovdje postoje razlike između banaka iz različitih regija, s tim da su banke iz zemalja OECD-a smanjile svoje prisustvo na stranim tržištima od krize, dok su banke iz zemalja koje nisu članice OECD-a svoje proširile (Lane, Milesi-Ferretti, 2017: 13).

Kriza europodručja je rezultat pada prekograničnog bankarstva, a održala se u razdoblju 2010.–2012. godine dok je globalna financijska kriza u razdoblju 2008.–2009. godine već imala značajan utjecaj u onim zemljama koje su najviše pogođene iznenadnim zaustavljanjem financijskih tržišta, na eurozoni je u početku utjecalo i djelovanje automatskih tokova likvidnosti eurosustava i nepostojanje kolebljivosti na tržištima valuta na nacionalnoj razini.

Rast državnog duga, razočaravajuće performanse rasta i sistemske implikacije nastale grčke krize doveli su do raširenih pitanja o održivosti zajedničke valute tijekom razdoblja 2010.–2012. godine. Kriza je razotkrila krhki dizajn europodručja i ne ekvivalentni status rezidenata u odnosu na nerezidentne financijske subjekte, čak i unutar monetarne politike unija. Budući da je euro-zona doživjela daleko najjači rast prekogranične financijske integracije tijekom razdoblja prije krize, utjecaj povlačenja od pune integracije bio je znatan.

Pitanja mjerenja izravnih stranih ulaganja je još jedan od trendova, naime globalna izravna strana ulaganja bila je jedina kategorija imovine koja se značajno proširila kao udio globalnog BDP-a od globalne financijske krize. Njegov porast udjela u BDP-u financijskih centara bio je dramatičan, a iako većina većih financijskih centara ima važne multinacionalne korporacije s velikim prekograničnim aktivnostima, drugi čimbenici igraju važnu ulogu u objašnjavanju veličina i sastava potraživanja, obveze izravnih stranih ulaganja, kao i njihovu dinamiku. Među njima je primaran rastući značaj entiteta za posebne namjene, koji predstavlja pravnu osobu koja ima malo ili nimalo zaposlenja, ili radnje ili fizičke prisutnosti u jurisdikciji u kojoj su ih stvorila matična poduzeća koja se obično nalaze u drugim jurisdikcijama, odnosno ekonomijama (OECD, 2008). Također je povećana tendencija multinacionalnih kompanija da svoje prebivalište presele u financijsko središte, a u mjeri u kojoj se tvrtka seli iz zemlje u kojoj ima veće proizvodne pogone nego u financijskom centru, će ovaj potez uglavnom povećati zalihe globalnih izravnih stranih ulaganja (Lane, Milesi-Ferretti, 2017: 14-15).

Gospodarstva u nastajanju i razvoju te uloga Kine također čine jedne od čimbenika, jer uloga zemalja čije su ekonomije, od globalne financijske krize, u nastajanju, kao i uloga zemalja u razvoju, postaje sve istaknutija u globalnom financijskom sustavu. Na osnovnoj razini, to odražava njihov rastući značaj u globalnom BDP-u, s obzirom na značajnu razliku u rastu u posljednjem desetljeću između gospodarstava u nastajanju i naprednih gospodarstava. Budući da ta gospodarstva imaju mnogo niže omjere vanjske imovine i obveza u BDP-u u usporedbi s naprednim gospodarstvima, njihov rastući udio u globalnom BDP-u mehanički je djelovao na

smanjenje udjela prekogranične imovine u svjetskom BDP-u kroz sastavni učinak. I na tržištima u nastajanju došlo je do značajnih promjena u strukturi međunarodnih bilanci, a tu se ubraja i povećanje portfeljskih obveza jer su državni obveznici i korporacije u nastajanju povećale izdavanje i stekle prednost među globalnim ulagačima. Također odražava porast gospodarstava u nastajanju kao vanjskih ulagača, kao što je vidljivo u povećanju razmjera odliva kapitala. Oni uključuju ne samo povećan udio službenog sektora (devizne rezerve, državni fondovi bogatstva itd.), već i povećano prisustvo korporacija i institucionalnih ulagača iz gospodarstava u nastajanju na međunarodnim tržištima kapitala. U okviru tržišne skupine u nastajanju, Kina ima posebno važnu ulogu. Iako se omjer vanjske imovine i obveza u BDP-u u Kini dramatično nije promijenio od pretkriznog razdoblja, značajno povećanje njegovog udjela u ukupnom BDP-u gospodarstava u usponu podrazumijeva da sada igra veliku ulogu u oblikovanju globalnih agregatnih trendova u njihovim financijsku integraciju, posebice za devizne rezerve, izravna strana ulaganja i druga ulaganja. Kina je od 2015. godine činila blizu 40 posto BDP-a za ovu skupinu zemalja, računato prema tržišnim tečajevima, u odnosu na 22 posto u 2007. godini (Lane, Milesi-Ferretti, 2017: 16). Kretanja u Kini igrala su veliku ulogu u objašnjavanju povećanja deviznih rezervi, ali i povećanja ulaznih i vanjskih izravnih stranih ulaganja i ostalih ulaganja. Promjene portfeljskih instrumenata bile su veće u apsolutnom iznosu za druga gospodarstva u nastajanju i u razvoju, s obzirom na relativno zatvorenu prirodu kineskih tržišta prema inozemnom portfeljnom ulaganju. U pogledu tih kategorija, pad temeljnog kapitala povezan je s slabljenjem procjena u kapitalu (Lane, Milesi-Ferretti, 2017: 16).

## **5. POJAM, OBLICI I UTJECAJI FINANCIJSKIH KONGLOMERATA**

Konglomerizacija se može definirati kao jedan od načina za povećanjem obujma i djelokruga poslovanja banaka te za ostvarivanjem pozitivnih financijskih rezultata. Osim toga, to je i način za ulazak na novo tržište i rast djelatnosti, kao i za zadržavanje konkurentne pozicije na financijskom tržištu. Konglomerizacija je danas sastavni dio modernog poslovanja banaka, ali i ostalih financijskih institucija (Stojanović, 2003: 263).

Kako navodi Olgić Draženović (2015), suvremeni financijski sustavi su s velikoj mjeri određeni imperativima globalizacije, kao i djelovanjem procesa deregulacije, liberalizacije i ubrzanog razvoja tehnoloških inovacija. Ova su zbivanja u financijskim sustavima djelovala višestruko i na više razina:

- „de specijalizacijom banaka kao depozitno-kreditnih institucija u banke „potpune usluge“,
- bujanjem ponude suvremenih financijskih proizvoda i,
- transformacijom, umrežavanjem i okrupnjavanjem financijskih institucija u formi financijskih konglomerata,, (Olgić Draženović, 2015: 70).

Financijski konglomerat je grupa ljudi koja ima čelu ima reguliran subjekt, ili gdje je barem jedno od ovisnih društava u grupi regulirani subjekt. Ovaj subjekt mora ispunjavati uvjete:

- kada se na čelu grupe nalazi regulirani subjekt:
  - spomenuti je subjekt matično društvo subjekta iz financijskog sektora,
  - među subjektima u grupi je barem jedan koji se nalazi u sektoru osiguranja, a jedan u bankovnom ili pak u sektoru investicijskih usluga,
  - aktivnosti subjekata u grupi, bile one skupne ili konsolidirane, su značajne ako se u toj grupi većinski obavljaju poslovi iz financijskog sektora, ako je prosjek među postotnim udjelom bilančnih iznosa nekog sektora u ukupnim bilančnim iznosima veći od deset posto, ili ako je bilančni iznos najmanjeg financijskog sektora u grupi veći od 4,5 milijardi kuna.
- kada se na čelu grupe ne nalazi regulirani subjekt:
  - aktivnosti grupe se pretežno odvijaju u financijskom sektoru,
  - barem se jedan od subjekata nalazi u sektoru osiguranja i jedan u bankovnom sektoru ili sektoru investicijskih usluga, te
  - značajne su konsolidirane ili skupne aktivnosti subjekata u grupi unutar sektora osiguranja(Zakon o financijskim konglomeratima, Narodne novine, br. 147/08, 54/13, čl. 3).

Konglomerati su najčešći institucijski oblik vlasničkih i tržišnih povezivanja koji su rezultat suvremenih financijskih tržišta. Ova institucijski oblik pokazuje pravac kretanja budućih promjena financijskih sustava. U najširem se smislu ovaj pojam opisuje kao grupa poduzeća pod zajedničkom

kontrolom, s isključivim ili dominantnim aktivnostima sastavljenim od pružanja najvećeg dijela usluga u najmanje dva različita financijska sektora:

- osiguranje,
- bankarstvo, ili
- tržište kapitala (Olgic Drazenovic, 2015.: 70).

Financijskim konglomeratom najčešće dominira banka ili osiguravajuće društvo. Nakon toga slijede vlasnički subordinirani institucijski investitori. Ovi su investitori primjerice obvezni i dobrovoljni mirovinski fondovi, lizing kompanije, otvoreni ili zatvoreni investicijski fondovi itd. Unutar sustava europskog univerzalnog bankarstva i osiguravajućeg sektora je konglomerizacija financijskih sustava poprimila najveće razmjere. To je prvenstveno rezultat manje stroge regulacije aktivnosti financijskih posrednika među sektorima.

Današnje financijske institucije konvergiraju na međusektorskoj i međunacionalnoj razini. Kod viših razina funkcionalnih veza javlja se formalna ili neformalna integracija i okrupnjavanje, pri čemu se javljaju strategije osnivanja, akviziranja ili spajanja financijskih intermedijara s drugim financijskim institucijama, bile one domaće ili inozemne. Između bankovnog, sektora osiguranja te tržišta kapitala granice postaje sve propusnije, a konvergencija se javlja i na razini financijskih produkata. Važno je spomenuti tzv. „efekt zamućivanja“, koji se javlja zbog nemogućnosti da se financijske institucije jednoznačno odrede, koji je posljedica višeslojnosti i institucijske umreženosti te razlike između banaka i društava za osiguranje, kao i drugih institucijskih investitora postaju sve nejasnije.

Uz financijske konglomerate povezane su i potencijalne negativne eksternalije, poput rizika zaraze sastavnice grupe ili cijelog tržišta, ali i rizika od pojave sukoba interesa. Ekonomsku je snagu moguće zlorabiti zbog visoke tržišne koncentracije u određenim tržišnim segmentima.

Financijski konglomerati imaju veliku sistemsku važnost za ekonomiju pojedine države zbog veličine i visokog stupnja kompleksnosti pravnih i upravljačkih struktura (Olgic Drazenovic, 2015.: 71). Mogući se rizici javljaju kod regulacije povezanih institucija i kod nadzora, a javljaju se jer postoji nedostatak u transparentnosti, ali i je operativni rizik veći (Ćurak, 2004.:25).

Pojava financijskih konglomerata predstavlja institucijskog predstavnika suvremenih financijskih sustava i njihov razvitak nije nedostatak niti prepreka za razvoj. Međutim, konglomerate je zbog njihove složenosti nužno na primjeren način nadzirati i vršiti regulaciju nad njima (Olgic Drazenovic, 2015.: 71).



## 5.1. Konglomerizacija i njezini uzroci

Do konglomerizacije je došlo nakon što su se banke počele međusobno udruživati s ciljem ostvarenja profita. Naime, u prošlosti se bankarska djelatnost svodila samo na depozitno poslovanje, platni promet i kreditiranje, ali različiti su faktori napretka ljudskog društva i tehnologije prouzročili stvaranje izazova za prilagodbom. To je rezultiralo njihovim udruživanjem među sobom, kao i udruživanjem s drugim financijskim institucijama. Došlo je i do stapanja mnogih banaka, bilo s domaćim ili stranim, a neke se banke udružuju s osiguravajućim kućama ili investicijskim bankama i brokerskim kućama. Spajanje investicijskih i komercijalnih banaka je i dalje zabranjeno te su se banke počele spajati s inozemnim bankama, stvorivši tako univerzalne financijske konglomerate koji mogu ponuditi svojim klijentima širok izbor usluga koje ranije nisu mogli dobiti na jednom mjestu. Prema tome, usprkos regulacijama, banke su pronašle način kako doći do najisplativijih plasmana i izvora sredstava (Čečuk, 2009: 48).

Dioničari i menadžment za svoj primarni, ali i zajednički cilj imaju rast kapitala banke, što se može postići sljedećim načinima:

- rastom veličine banke – odnosi se na porast ukupne aktive i kapitala, potom porast prikupljenih depozita, odobrenih kredita te ostalih bankovnih proizvoda, i
- diversifikacijom poslovanja - ponudom različitih financijskih usluga koje usmjeravaju banku u smjeru povećanja svojeg djelokruga.

Oba se gore navedena načina mogu ostvariti povećanjem obujma i povećanjem broja vlastitih poslovnih aktivnosti. Vlastite se poslovne aktivnosti pritom odnose na interni rast banke i na različite oblike okrupnjavanja, što je eksterni rast (Stojanović, 2003: 264).

Kako se razvoj bankarstva počeo sve snažnije odvijati, došlo je do potrebe za širenjem bankarstva izvan nacionalnih granica, navodi Nedelchev (2014.). Trend globalizacije i sve veća konkurencija doveli su do velikih prilagodbi od strane banaka koje su morale promijeniti svoj način rada te su ostvareni novi oblici organizacije, poput primjerice holdinga, odnosno poduzeća s vlasništvom nad dionicama drugih poduzeća, a čiji je minimalno jedan predstavnik u upravnom odboru tih drugih poduzeća. Holdinškoj je organizaciji omogućen ulaz u poslovne aktivnosti koje bi im inače bile zabranjene, a to je pridonijelo povećanju veličine banaka. Ove su organizacije postale centrima modernog financijskog sustava.

Može se reći kako „uzroci konglomerizacije ovise o karakteristikama uključenih institucija, njihovoj veličini, organizacijskoj strukturi, menadžmentu, regulaciji, gospodarskom okruženju, poslovnoj uspješnosti i ostalim varijablama koje utječu na rast konglomerizacije“ (Stojanović, 2003.: 267).

Uzroci okrupnjivanja banaka dijele se na:

- interne uzroke, koji se odnose na motive menadžmenta povezane s njihovim osobnim dobitcima, i
- eksterne uzroke, koji su posljedica promjena u tržišnom okruženju i rasta konkurencije, te napredak informacijske i komunikacijske tehnologije (Stojanović, 2003: 267).

Znatan napredak informacijske i komunikacijske tehnologije pojavio se devedesetih godina dvadesetog stoljeća te je uzrokovao tehnološku revoluciju. Ova je tehnološka revolucija značajno pojednostavila svakodnevni rad te je smanjila operativne troškove poslovanja banaka, ističe Pratap Giri (2013).

Cilj okrupnjavanja je rast veličine i obujma poslovanja banke, a on se mjeri kapitalom i ukupnom aktivom, ali i odobrenim kreditima, prikupljenim depozitima te novim izvan bilančnim poslovima. Osim toga, cilj okrupnjavanja je i diversifikacija cjelokupnog poslovanja, porast tržišnog udjela, povećanje konkurentnosti (De Nicollo, 2003: 268.)

## **5.2. Oblici konglomerizacije**

Bankarska se djelatnost, zbog svog dinamičnog razvoja, mora neprestano prilagođavati novonastalim okolnostima te je razvijen niz instrumenata kojima je cilj povećanje konkurentnosti ili pak zadržavanje trenutnog tržišnog položaja.

Kao najčešći oblik konglomerizacije, odnosno okrupnjavanja, javlja se povezivanje među bankama međusobno. Pri ovakvom povezivanju banka svu svoju imovinu prenosi na novo društvo ili ju prenosi na drugo društvo i prestaje postojati kao samostalno društvo. Konglomerizacija se najčešće provodi spajanjem ili pripajanjem, jer je to najjednostavniji oblik integracije među dvjema bankama (Šubić, 2009.: 39). Spajanje se naziva i fuzijom, a fuzija se konkretno odnosi na proces spajanja dvaju ili više poduzeća u jedno sasvim novo poduzeće. Prema tome, fuzijom dvaju ili više poduzeća dolazi do nastanka jednog potpuno novog pravnog subjekta, a one mogu biti:

- financijski homogene – ukoliko se odvijaju unutar jedne grane financija,

- heterogene, odnosno konglomerate – ukoliko ako se odvijaju među poduzećima koja pripadaju različitim financijskim granama.

Ako se fuzije promatraju s aspekta načina organizacije pojedinog poduzeća, tada se dijele na:

- horizontalne integracije,
- vertikalne integracije,
- koncentrične integracije, i
- konglomeratske integracije.

Do horizontalnog spajanja dolazi kada se spoje dva poduzeća koja proizvode slične proizvode i koja se nalaze u istoj industriji, tj. istoj grani. Primjer ovakvog spajanja je spajanje dvije poslovne banke u novu banku, jer obje posluju na istom tržištu i njihova je djelatnost ista (Galetić, 2012: 50). Horizontalne integracije izazivaju dvije važne posljedice, koje se u pravilu ne pojavljuju kod drugih integracija, a do njih dolazi zbog činjenice da se radi o poduzećima koja pripadaju istoj gospodarskoj grani. Te su posljedice smanjenje konkurencije između tržišnih sudionika jer na se na tržištu nalaziti sudionik manje. Nakon provedbe integracije, sudionici će također imati veći tržišni udio, a to može dovesti do stvaranja prevladavajućeg položaja. Prema tome, horizontalne integracije imaju najviše izražene negativne učinke na konkurenciju na postojećem tržištu (Šubić, 2009: 45).

Vertikalna spajanja nastaju kao posljedica spajanja dva poduzeća s istim proizvodima u različitim fazama proizvodnje. Kod vertikalnog spajanja se najčešće radi o spajanjima logičnog slijeda proizvodnog procesa. Pošto se u bankarstvu radi o uslugama, nije moguće govoriti o fazama proizvodnje, no primjer ovakvog spajanja bi bilo spajanje poslovne banke s tiskarom koja proizvodi plastične kartice koje banka daje svojim komitentima za vođenje računa (Galetić, 2012: 50).

Koncentrične integracije su prije svega pojam u ekonomskoj teoriji, a odnose se na povezivanje poduzeća s zajedničkim proizvodnim procesima, tehnologijom ili tržišta. Koncentrične integracije obično služe za modernizaciju tehnologije i proširenje ponude. Kada je riječ o stvaranju novih potencijala, takve se veze mogu dopustiti drugima u slučajevima kada ograničavaju konkurenciju. Uvjet za autorizaciju je da potrošači primaju pravičan dio dobivenih koristi.

Konglomeratskim se integracijama povezuju tvrtke iz nepovezanih djelatnosti, s ciljem iskorištavanja prednosti zajedničkog upravljanja i smanjenja rizika od fluktuacija unutar industrije.

Integracija konglomerata može bitisredstvo za prijenos dobiti iz jedne industrije u drugu, što znači da postoji rizik od prevladavanja položaja, a to se osobito može dogoditi u vrijeme recesije(Kostelec, 2004: 13).

## 6. INTEGRACIJA FINANCIJSKIH SUSTAVA

Financijska integraciju je stvarni porast prekograničnog kretanja kapitala (ili potencijal da se ti pokreti dogode), osnažujući veze između gospodarstava. Kako svijet ide prema dubljoj financijskoj integraciji i potencijalu da arbitraža nestane, povrat identične međunarodno trgovane imovine bit će isti na različitim tržištima, što je znak da su tržišta doista integrirana. Jedna manifestacija ovog stanja poznata je kao paritet kamatnih stopa i može se dogoditi na dva načina:

- pokriveni, i
- nepokriveni.

Paritet pokrivenih kamata zadovoljava se kad ulagači mogu dobiti iste prinose u određenoj valuti na identičnoj imovini na domaćem i međunarodnom tržištu koristeći unaprijed pripremljene ugovore za zaštitu od tečajnog rizika. Neparni paritet kamatnih stopa javlja se kada su, uzimajući u obzir očekivanu volatilnost tečaja, ex-ante očekivani prinosi na identičnu imovinu u određenoj valuti jednaki na domaćem i međunarodnom tržištu. U ovom slučaju, ulagači nisu pokriveni rizikom promjene tečaja, jer bi se naknadni povrat mogao razlikovati na različitim tržištima, ovisno o stvarnim kretanjima tečaja. Iako financijska integracija znači da se ista imovina u određenoj valuti vrednuje identično u zemlji i inozemstvu, postoji nekoliko pokazatelja financijske integracije koji se fokusiraju na količine, a ne na cijene (Abraham, Schmukler, 2017: 7-8).

Financijska je integracija ostvarena kada se svi ekonomski agenti na financijskim tržištima pojedinog područja suoče s istim pravilima, uz jednak pristup financijskim instrumentima. Tržište je financijski integrirano ako se svi mogući sudionici:

- suočavaju s jedinstvenim pravilima kada se odluče baviti financijskim instrumentima,
- tretiraju jednako dok su aktivni na tržištu,
- nađu s jednakim pristupom financijskim instrumentima (Grgić, Bilas, Šimović, 2006: 5-6).

Pristupanje kapitalu, kao i njegovo investiranje može ostati različito i poslije financijske integracije. Iako mogu postojati neka ograničenja, nekoliko područja može biti integrirano sve dok ta ograničenja simetrično pogađaju integrirana područja, a potpuna integracija podrazumijeva jednak pristup bankama, trgovanju, itd., bez obzira na regiju iz koje se dolazi. Kako bi integracija bila potpuna, ne smije biti diskriminacije temeljene samo na podrijetlu među usporedivim sudionicima tržišta.

Definicija financijske integracije se blisko veže uz zakon jedne cijene, prema kojem imovina, ako nosi identične rizike i prinose, treba imati istu cijenu neovisno o tome gdje se transakcija obavlja.

Koristi od financijske integracije, koje su široko prihvaćene i međusobno povezane, su:

- „više prilika za zaštitu od rizika, odnosno diversifikaciju rizika,
- bolja alokacija kapitala među investicijskim prilikama i
- potencijal za veći rast“ (Grgić, Bilas, Šimović, 2006: 6).

Ukidanje trgovinskih granica i integriranje tržišta omogućilo je poduzećima najučinkovitiju alokaciju kapitala. Prema tome, investitori mogu investirati svoja sredstva gdje god vjeruju da će ona biti alocirana u najproduktivnije svrhe.

Financijska integracija djeluje, putem ekonomskog rasta, i na financijski razvoj, te bi trebala povećati tijek sredstava za investicije u pojedinim područjima. Proces integracije će djelovati na konkurenciju između regija koje su slabije razvijene te će time povećati njihovu učinkovitost, odnosno učinkovitost njihovih financijskih sistema. Financijska integracija predstavlja bitan dodatni korak ka financijskom razvoju, a to zauzvrat doprinosi većem ekonomskom rastu (Grgić, Bilas, Šimović, 2006: 6).

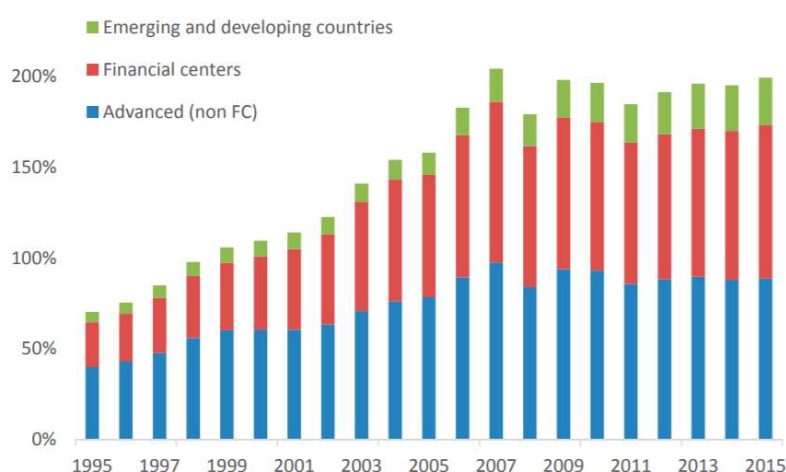
Financijska integracija u posljednjim desetljećima i veliki pomaci u međunarodnom financijskom posredovanju nakon krize također mogu učiniti gospodarstva u nastajanju osjetljivijima na financijske šokove, a to može zahtijevati i veće zalihe. Raste konsenzus među kreatorima politika da se posjedovanje velikih zaliha stranih rezervi isplati. Međutim, čvrsti dokazi koji podržavaju to stajalište su oskudni, a postoje brojni dokazi da bi ta politika mogla nametnuti značajne vanjske okolnosti i imati velike troškove za svjetsku ekonomiju (Alberola, Erce, Serena, 2015: 3).

## 7. POKAZATELJI FINANCIJSKE GLOBALIZACIJE

Pokazatelji, odnosno indikatori financijske globalizacije su jedan od pokazatelja financijske otvorenosti. Spomenuti indikator su definirale Lane i Milesi Ferretti 2006. godine, te se on odnosi na 42 zemlje u razvoju. Pokazatelj financijske globalizacije se može definirati kao udio aktive i pasive u zemlji i BDP-u. Upravo se pokazatelj financijske globalizacije ponajviše upotrebljava kao indikator financijske otvorenosti, premda postoje i drugi njezini pokazatelji, a to su udio bruto stranih direktnih investicija u BDP-u i udio bruto privatnih kapitalnih tokova u BDP-u, te omjer broja banaka u stranom vlasništvu i ukupnog broja banaka. Na slikama koje slijede prikazana su pokazatelji financijske globalizacije u svijetu, podijeljeni prema ekonomijama:

- napredne ekonomije, a to su ekonomije zemalja kao što su Australija, Austrija, Kanada, Češka, Danska, Njemačka, Slovenija, Japan, Sjedinjene Američke Države itd.,
- financijska središta, a to su Bahrain, Belgija, Hong Kong, Nizozemska, Švicarska, Ujedinjeno Kraljevstvo, San Marino itd., i
- gospodarstva u nastajanju i razvoju, u koje spada i Hrvatska, te Afganistan, Albanija, Argentina, Bjelorusija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Kina, Egipat, Mađarska, Maroko, Pakistan, Indija (Lane, Milesi-Ferretti, 2017: 48).

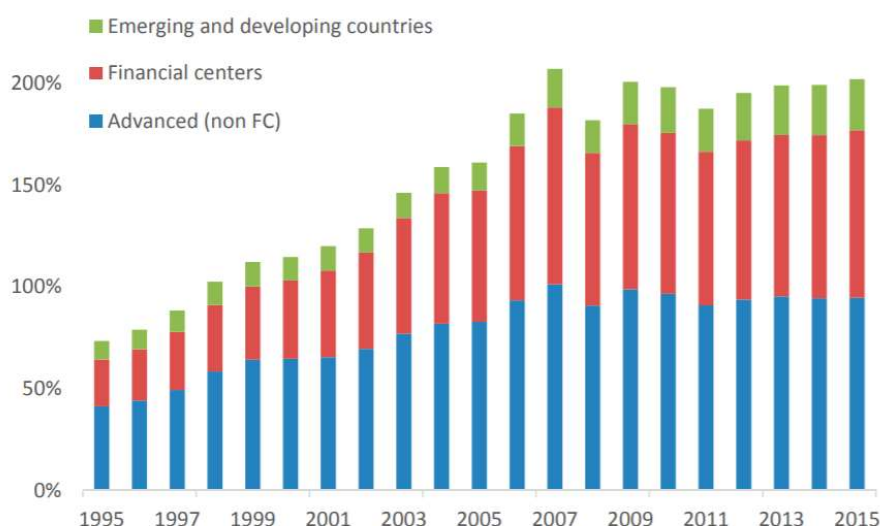
**Slika 2. Globalne vanjske aktive - omjer svjetskog BDP-a**



Izvor: Lane, P. R., Milesi-Ferretti, G. M., International Financial Integration in the Aftermath of the Global Financial Crisis – IMF Working Paper, International Monetary Fund, 2017., str. 40

Slika 2. prikazuje evoluciju svjetskih vanjskih sredstava za tri opisane skupine zemalja u godinama od 1995. do 2015. Slika jasno pokazuje kako su se, nakon izuzetnog širenja prekograničnih pozicija do vrhunca u 2007. godini, vanjska sredstva blago smanjila u odnosu na svjetski BDP. Podaci mogu zapravo umanjiti opseg ovog pada, s obzirom na porast pokrivenosti podacima. Naglašena je važna uloga financijskih središta u globalnom širenju prekograničnih pozicija, kao i u usporejnu nakon krize. Tržišta u nastajanju i gospodarstva u razvoju predstavljaju mali, iako sve veći udio prekograničnih udjela.

**Slika 3. Globalne vanjske pasive – omjer svjetskog BDP-a**

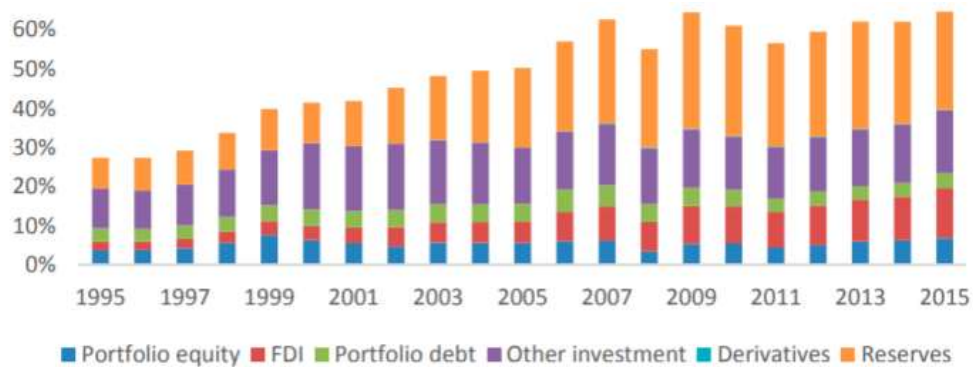


Izvor: Lane, P. R., Milesi-Ferretti, G. M., International Financial Integration in the Aftermath of the Global Financial Crisis – IMF Working Paper, International Monetary Fund, 2017., str. 33

Slika 3. prikazuje evoluciju u odgovarajućim udjelima svjetskog BDP-a i naglašava sve veću težinu ekonomija u nastajanju i zemalja u razvoju od krize. Na ovim je slikama istaknuta nerazmjerna uloga financijskih centara u prekograničnim udjelima, naime oni su od 2007. činili blizu 10 % svjetskog BDP-a, ali preko 43 % globalne financijske imovine. Do 2015. njihov se udio u svjetskom BDP-u smanjio na 8 %, ali njihov globalni udio vanjske imovine ostao je oko 43 %. Suprotno tome, gospodarstva u nastajanju i zemlje u razvoju činila su oko 30 % svjetskog BDP-a u 2007., ali samo 10 % prekogranične financijske imovine. Od 2015., udio svjetskog BDP-a u

gospodarstvu u razvoju i tržištima u razvoju povećao se na oko 40 % po tržišnim tečajevima, ali njihov se udio vanjske imovine proširio na samo 13 posto (Lane, Milesi-Ferretti, 2017: 10).

**Slika 4. Bruto i neto vanjske pozicije kod ekonomija u nastajanju i razvoju – ukupna imovina (aktiva)**



Izvor: Lane, P. R., Milesi-Ferretti, G. M., International Financial Integration in the Aftermath of the Global Financial Crisis – IMF Working Paper, International monetary fund, 2017., str. 40

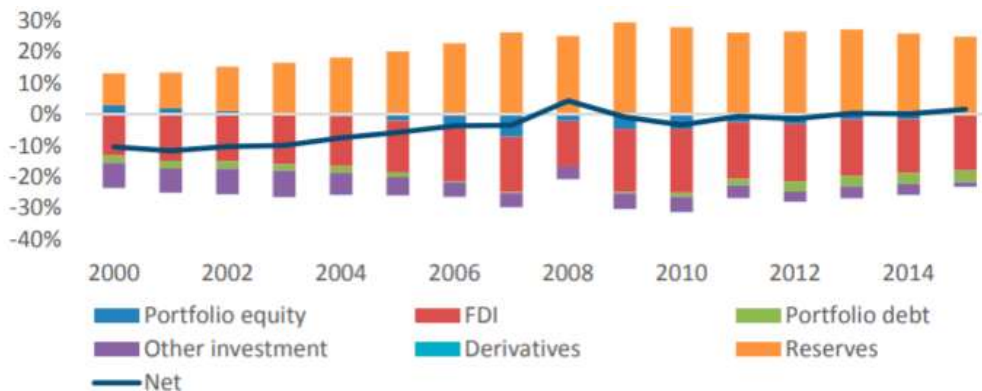
**Slika 5. Bruto i neto vanjske pozicije kod ekonomija u nastajanju i razvoju – ukupne obveze (pasiva)**



Izvor: Lane, P. R., Milesi-Ferretti, G. M., International Financial Integration in the Aftermath of the Global Financial Crisis – IMF Working Paper, International monetary fund, 2017., str. 40



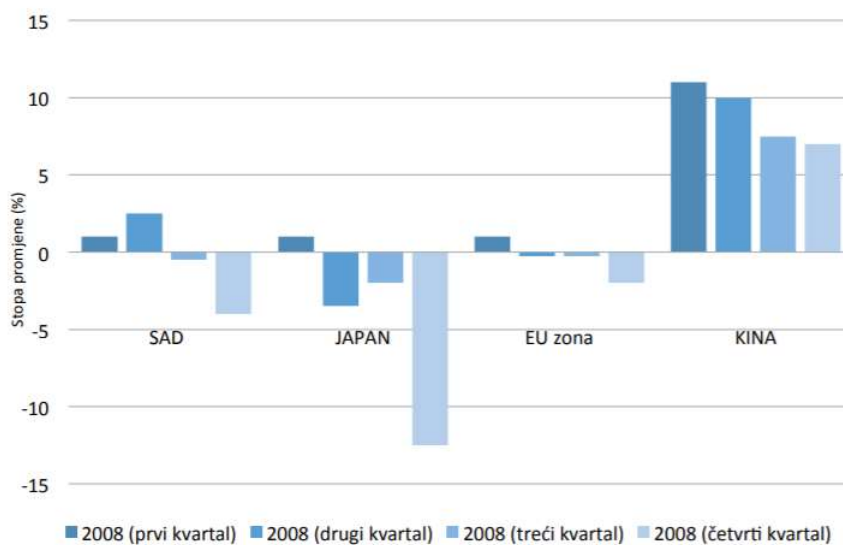
**Slika 6. Međunarodna pozicija ulaganja - neto**



Izvor: Lane, P. R., Milesi-Ferretti, G. M., International Financial Integration in the Aftermath of the Global Financial Crisis – IMF Working Paper, International monetary fund, 2017., str. 40

Slike 4., 5. i 6. za gospodarstva u nastajanju i gospodarstva u razvoju pokazuju znatno niži iznos vanjske imovine i obveza u usporedbi s veličinom tih gospodarstava (oko 60 % BDP-a). Devizne rezerve su važna komponenta njihove vanjske imovine, a naspram obveza relativni značaj dužničkih instrumenata u odnosu na vlasničke instrumente opada. Neto pozicija pokazuje trend poboljšanja tijekom vremena, bez obzira na skok neto pozicije u razdoblju 2008.-2009. godine (Lane, Milesi-Ferretti, 2017: 12).

**Slika 7. Kretanje bruto domaćeg proizvoda pojedinih zemalja u 2008. godini**



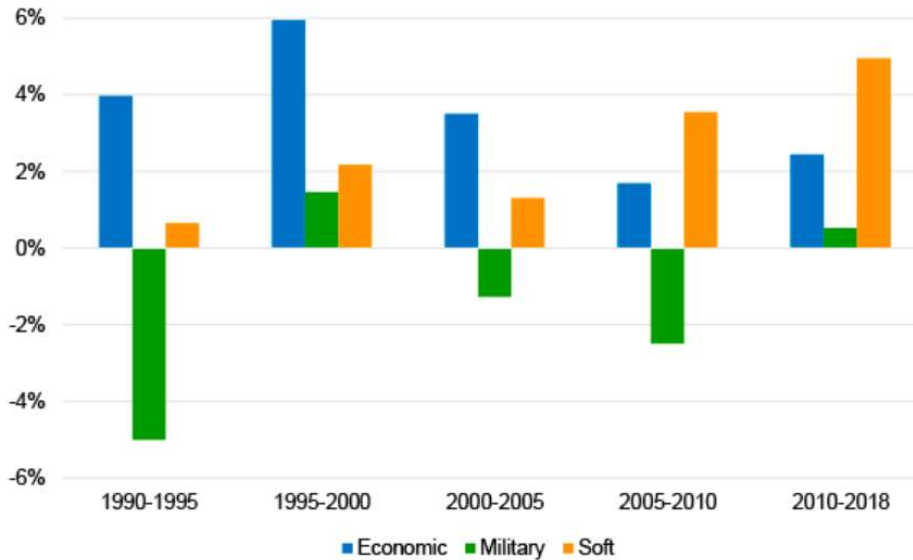
Izvor: Galović, 2017: 46, prema: World Bank, 2009

Na slici 7. prikazan je utjecaj financijske krize na kretanje BDP-a visokorazvijenih zemalja za prva četiri kvartala 2008. godine. Grupa promatranih zemalja uključuje visokorazvijene zemlje poput SAD-a, Japana, Eurozone i Kine te je očigledno kako je Kina jedna od rijetkih koja nije doživjela negativne strane svjetske gospodarske krize. Najveći je kvartalni pad bruto domaćeg proizvoda doživio Japan, a razlog tome je njegova trgovinska otvorenost te visoka ovisnost o zemljama koje su pogođene krizom.

### **7.1. Pokazatelji financijski globalizacije općenito u svijetu prije i nakon financijske krize 2008. godine**

Svjetska financijska kriza iz 2008. godine postala je najgorom financijskom krizom u povijesti zbog poslovnog modela banaka jer su velike međunacionalne banke počele, tijekom osamdesetih godina, umjesto financiranja depozitima klijenata, tražiti izvore novca za vlastito poslovanje na tržištu novca i kapitala, jer im je takvo financiranje omogućilo stvaranje puno veće obveze od klasičnih depozita. Prijetnju je predstavljala valutna neusklađenost izvora financiranja s imovinom. U nastavku će biti prikazani pokazatelji financijske globalizacije u svijetu prije i nakon financijske krize te danas.

**Slika 8. Godišnje promjene u ekonomskim, vojnim i mekim dimenzijama globalne prisutnosti, 1990.-2018. (%)**



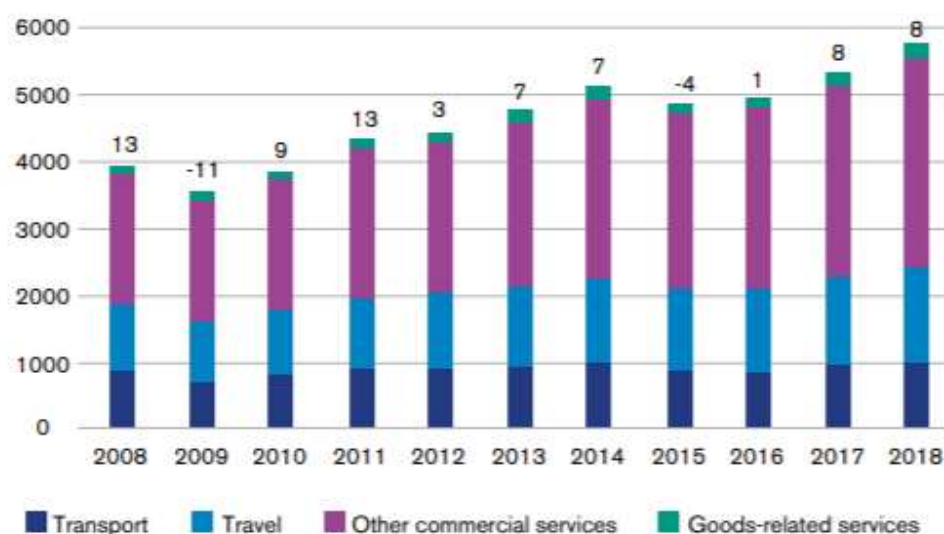
Izvor: Olivie, I., Gracia, M. (2020) The end of Globalisation? A reflection on the effects of the COVID-19 crisis using the Elcano Global Presence Index, Real Instituto Elcano, [http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano\\_en/contenido?WCM\\_GLOBAL\\_CONTEXT=/elcano/elcano\\_in/zonas\\_in/ari60-2020-olivie-gracia-end-of-globalisation-reflection-on-effects-of-covid-19-crisis-using-elcano-global-presence-index](http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_en/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/ari60-2020-olivie-gracia-end-of-globalisation-reflection-on-effects-of-covid-19-crisis-using-elcano-global-presence-index) (03.07.2020)

Na slici 8. prikazane su različite varijable i dimenzije (ekonomske, vojne i softverske) koje su na različite načine pridonijele brzini globalizacije posljednjih godina. Između 1990. i 2005., glavni vektor globalizacije bila je ekonomska dimenzija, čija je stopa rasta bila između 3,5% i 6%. Softverska dimenzija dala je pozitivan, iako skroman doprinos procesu u tom razdoblju, s rastom od 0,7% -2,2%. Konačno, vojna dimenzija pokazuje određenu deglobalizaciju, s negativnim stopama većine razdoblja. Međutim, ti se trendovi značajno mijenjaju u 2000-ima, kada softverska dimenzija počinje voditi proces globalizacije, s prosječnim godišnjim rastom od 3,6% -5,0%. Istodobno, ekonomska dimenzija postaje puno manje dinamična, s malim i čak negativnim međugodišnjim rastom (2016. i 2017.), zajedno s malim oporavkom vojne dimenzije, koja je rasla u 2015. i 2016. godini. Tijekom ovog razdoblja spore globalizacije, priroda procesa se također promijenila, a softverska dimenzija zamijenila je ekonomsku dimenziju kao glavni vektor. Slično

tome, strukturalna kontrakcija vojne dimenzije tijekom prva dva desetljeća zamijenjena je skromnim, ali trajnim oporavkom.

Kriza iz 2008. je otkrila isprepletenost američkih i europskih financija koja seže puno dublje no što se mislilo. Europske su banke oslabljene ovom krizom, a krajnji je učinak bio slabljenje bliskih veza europskih i američkih financija te je u periodu između 2009. i 2017. godine udio inozemnih potraživanja banaka u svjetskom BDP-u smanjen za gotovo 22%, ili 9,5 bilijuna dolara, a ovo se smanjenje gotovo u potpunosti može pripisati europskim bankama. Uloga Kine je ovdje porasla jer je ona do 2015. posudila 1,7 bilijuna američkih dolara protuvrijednosti u stranim valutama kako bi financirala svoj razvoj (Vajdić, 2018.).

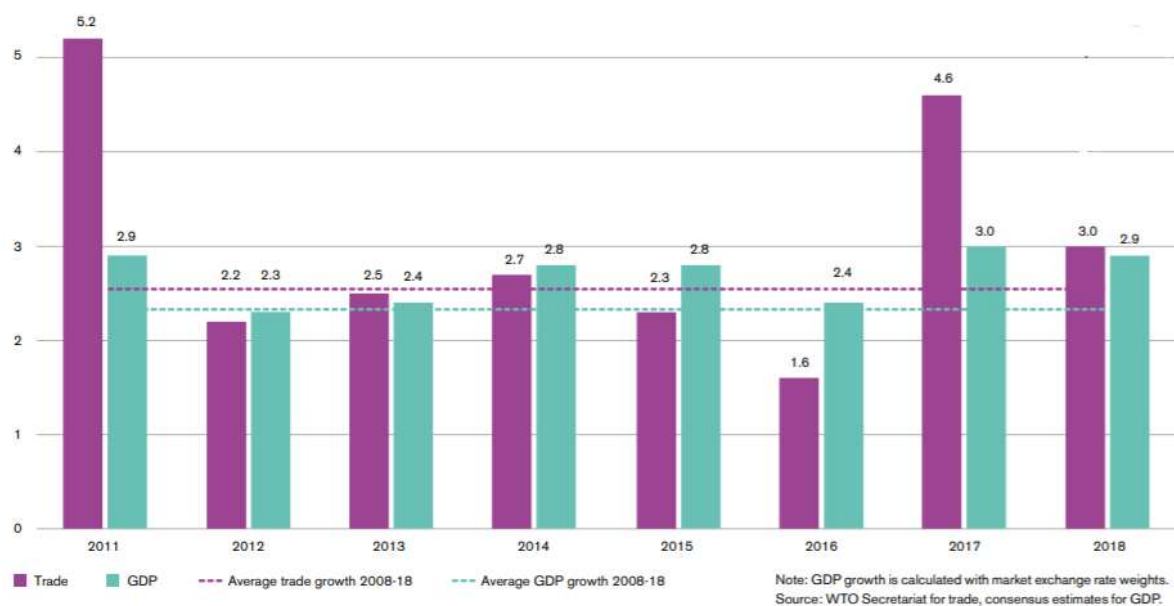
**Slika 9. Svjetski izvoz u komercijalnim uslugama po sektorima i rast na godišnjoj razini 2008.-2018**



Izvor: World Trade Organization (2020) World Trade Statistical Review 2019, WTO, Geneva, str. 10

Svjetski izvoz komercijalnih usluga je od 2008. do 2018. porastao je za 46%, a uvjeti od 2008. i izvoz usluga rasli su prosječnom godišnjom stopom od 3,9 posto (slika 9.).

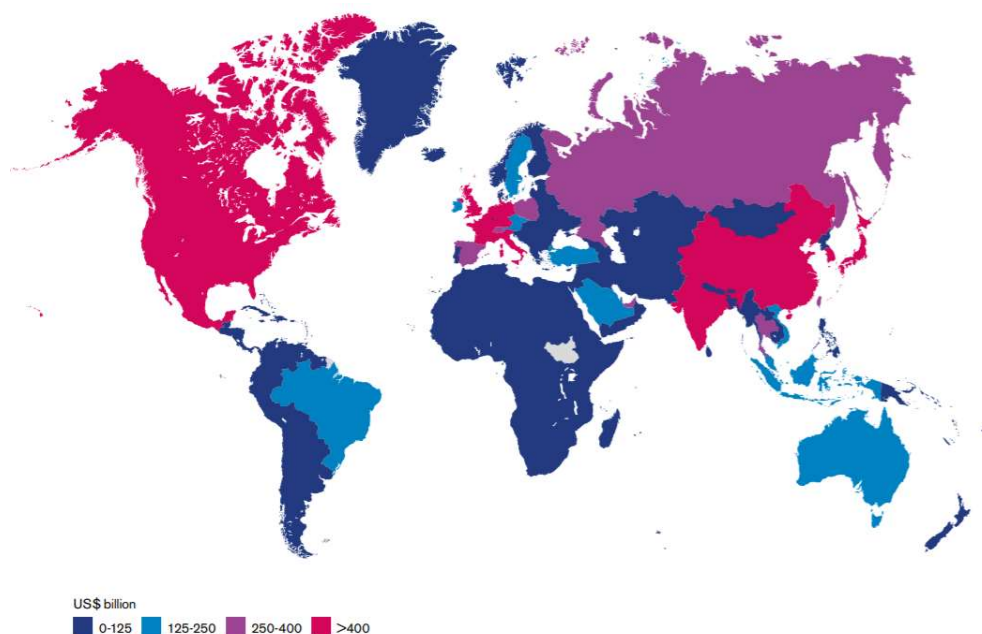
**Slika 10. Opseg svjetske trgovinske robe i rast realnog BDP-a, 2011.-2018**



Izvor: World Trade Organization (2020) World Trade Statistical Review 2019, WTO, Geneva, str. 18

Ukupni rast trgovine od 3,0 posto u 2018. godini bio je značajno manji od 4,6-postotnog rasta zabilježenog u 2017. Taj snažan rast predložio je povratak jačem tempu trgovinske ekspanzije koja je obilježila kasne 1990-e i početkom 2000-ih, ali to nije održano u 2018. Samo je trgovina porasla nešto više od proizvodnje u 2018. Godini, za razliku od 1,6 puta više u 2017. godini. Međutim, rast trgovine i dalje je iznad 2,6 posto prosječne stope od 2008. godine (slika 10.).

**Slika 11. Ekonomije prema veličini robne razmjene, 2018**



Izvor: World Trade Organization (2020) World Trade Statistical Review 2019, WTO, Geneva, str. 14

Kao što je vidljivo na slici 11., najveće ekonomije, s obzirom na veličinu robne razmjene, su ekonomije Sjeverne Amerike, dijela Europe (primarno Europske unije i Velike Britanije) te Kine. Spomenuta je veličina najmanja u zemljama Afrike, središnje Azije te jugoistočne Europe, u Portugalu, Norveškoj i Finskoj te u dijelu Južne Amerike.

## **8. FINANCIJSKA GLOBALIZACIJA I MEĐUNARODNI MENADŽMENT – SUVREMENI TRENDOSVI I IZAZOSVI**

Velika količina promjena koje su se dogodile u ekonomiji zadnjih desetljeća je izravno povezana s globalizacijom, kao i brojne promjene u drugim područjima. Poslovne su organizacije bile primorane provesti internacionalizaciju svojih aktivnosti, odnosno širenje poslovanja na području van domaćeg tržišta prodajom ili kupnjom dobara, proizvodnjom u inozemstvu,

angažiranjem stranih menadžera te strateškim partnerstvima kako bi preživjele na tržištu, upravo zbog promjena koje su nastupile.

Primarni razlog zbog kojeg dolazi do internacionalizacije poslovanja je rast jer je ova pojava glavni pokretač natjecateljskog okruženja u kojem se danas poslovne organizacije nalaze. Ono što globalizacija zahtijeva od menadžera je razvijanje globalnog načina razmišljanja jer će na taj način moći na svjetskim tržištima upravljati složenim interakcijama, kao i transakcijama. Naime, globalizacija je dovela do stvaranje jedinstvenog svjetskog tržišta i svjetskog društva, no bez jedinstvene, sveobuhvatne države. Državni su monopoli ograničavani od strane multinacionalnih poduzeća, koje kreiraju pretpostavke za nova ulaganja i za nove tehnologije.

Način na koji će poslovna organizacija odgovoriti na svjetske tržišne mogućnosti će u značajnoj mjeri ovisiti o stavovima i o pretpostavkama menadžmenta. Načelo održivog razvoja je ono čime se vodi globalno poslovanje, a svojim strateškim odlukama multinacionalna poduzeća utječu na svjetsko gospodarstvo i kvalitetu života svih ljudi.

Razvoj globalnog strateškog menadžmenta je započeo polovinom prošlog stoljeća, kada je počela i globalizacija tržišta te su nestale prepreke u robnoj razmjeni na međunarodnoj razini. Ovakva je vrsta menadžmenta nastala kao rezultat toga što su u procesu donošenja dugoročnih odluka, poslovne organizacije morale poštovati vanjsku okolinu koja je postala sve dinamičnija, kompleksnija, heterogena i neizvjesna. Menadžment koji je orijentiran samo na unutarnju okolinu nije više primjeren ovakvim okolnostima, a globalni strateški menadžment kreira inovativne i prilagodljive strategije pomoću kojih pokušava djelotvorno odgovoriti na zahtjeve globalnog tržišta.

Bilo da su poslovne organizacije nacionalne ili multinacionalne, menadžeri bi svakako trebali voditi računa o proces razvijanja mora integrirati i konkretne ciljeve, a njih je potrebno ostvariti uz zajednički napor, rad i razumijevanje. Globalni strateški menadžment je proces tijekom kojeg se dizajnira koherentna, koordinirana, integrirana i unificirana strategija, a ona će postaviti stupanj do kojeg poduzeće globalizira vlastito strateško ponašanje putem standardizacije ponude, konfiguracije i koordinacije aktivnosti, kao i integracijom kompetitivnih poteza, a izlazak na tržište izvan matične zemlje, ili na više tržišta, ovisit će o izvorima i o mogućnostima poduzeća te o odnosu prilika, ali i prijetnji.

Nekoliko je razlikovnih dimenzija između globalne i internacionalne strategije, a to su sljedeće dimenzije:

- konfiguracije i koordinacije – ove se radnje odnose na aktivnosti multinacionalnog poduzeća, pri čemu globalne strateške izvedbe utječu na ukupnu financijsku performansu globalnog poduzeća;
- standardizacije – prema ovoj je dimenziji globalni strateški menadžment zapravo proces ponude proizvoda u zemljama;
- integracije – na globalnu se strategiju gleda kao na integraciju konkurentskog djelovanja na globalnom tržištu (Perkov, Gregurić-Bajza, Perkov, 2018: 83-88).

Kao osnovno obilježje organizacija čije se poslovanje odvija na globalnom tržištu je upravo njihov je odnos prema svjetskom tržištu kao cjelini koja je jedinstvena, te njihova orijentiranost na timski rad, zaposlenike i potrošače. Ovakve organizacije moraju neprestano pratiti najnovija informacijska i tehnološka dostignuća. Kako bi se zadovoljile potrebe globalnog tržišta i kako bi se prilagodili proizvodi i usluge globalnim trendovima, potrebno je imati učinkovito oblikovanu globalnu strategiju. Ovakva strategija treba biti vođena menadžmentom unutar kojeg su „funkcije planiranja, organiziranja, vođenja, menadžmenta ljudskih potencijala i kontrole prilagođena uvjetima u globalnom okruženju“ (Bedeković, Golub, 2011: 60).

Upravljanje poslovnim timovima je svakako jedan od, ako ne i najveći, izazova modernih organizacija, jer se često radi o pripadnicima različitih kultura, koji govore različitim jezicima i imaju različite svjetonazore. Upravo globalno širenje tržišta na prostorima koji se nalaze van nacionalnih granica omogućuje konkurentsku prednost, a razvitak suvremenih tehnologija i komunikacija pruža podršku za lociranjem poslovno najpovoljnije lokacije.

Planiranje, organiziranje i vođenje te ostale menadžerske funkcije moraju biti izuzetno učinkovite baš zbog komunikacije među ljudima koji rade i posluju u raznim dijelovima svijeta, pri čemu je nemoguće to činiti bez razumijevanja složenosti međunarodnog okruženja i razumijevanja specifičnosti koje proizlaze iz različitosti ekonomskih, zakonodavnih, političkih i društveno – kulturalnih sustava (Bahtijarević-Šiber i sur., 2008.). Menadžment koji je kvalitetan i djelotvoran temelji se na poznavanju međudjelovanja različitih kulturnih elemenata u izgradnji uspješnih poslovnih odnosa te se stoga može govoriti o interkulturnom pristupu menadžmentu.

Uspjeh u globalnom poslovanju uvelike ovisi o fleksibilnosti menadžera, kao i o njegovim primjerenim reakcijama i pozitivnim stavovima prema vrijednostima drugačijima od njegovih vlastitih. To zahtijeva otvorenost prema različitom, bilo da je riječ o vrijednostima, mišljenjima i idejama koje proizlaze iz toga.



Bahtijarević-Šiber i sur. (2008.) navode kako je u praksi moguće podijeliti pristupe prilagodbe novim tržištima na:

- etnocentrični – aktivnosti se strogo kontroliraju, kao i poslovanje glavnog središta organizacije u stranoj zemlji. Tvrтка djeluje u stranoj zemlji na isti način kao i u matičnoj, a to često izaziva negodovanje lokalnog stanovništva jer dolazi do nepoštivanja lokalne kulture, običaja i tradicije;
- policentrični - više slobode u pristupu uz poštivanje razlika među tržištima različitih zemalja. Prilikom dizajniranja proizvoda i usluge, kao i prilikom osmišljavanja marketinške kampanje, uvažavaju se specifičnosti svake zemlje;
- geocentrični pristup - potpuna integracija poslovanja na globalnoj razini, prilikom čega se posluje bez predrasuda u različitim zemljama. Vrhovni menadžment sačinjavaju menadžeri iz različitih zemalja, a kod donošenja strateških odluka razmišljaju globalno.

Osnovna je pretpostavka menadžmenta grupno i učinkovito postizanje ciljeva, a to upućuje na potrebu za koordinacijom među pojedincima. Prema tome, ljudski su potencijali iznimno značajan resurs, a osnovnom se zadaćom menadžmenta, pritom, drži osposobljavanje ljudi za učinkovito postizanje zajedničkih ciljeva. Menadžerski posao u ovakvim, promijenjenim okolnostima, ostaje isti, no način obavljanja posla se promijenio, misleći pritom na planiranje, organiziranje, upravljanje ljudskim potencijalima i kontroliranje.

Kao osnovna pretpostavka za uspješno obavljanje osnovnih menadžerskih funkcija nalazi se razumijevanje složenosti međunarodnog okruženja i specifičnosti različitih ekonomskih, zakonodavnih, političkih i društveno-kulturalnih sustava.

Prilikom analize menadžerske funkcije organiziranja u okviru međunarodnog poslovanja na globalnom tržištu potrebno je staviti naglasak na organizacijsku strukturu svake pojedine zemlje, a spomenuta organizacijska struktura ovisi o nizu čimbenika, a oni pak ovise o poslovnim funkcijama koje organizacija obavlja, odnosno o proizvodima koje prodaje i o područjima na kojima posluje. Prema tome, ne može se reći kako postoji najbolji jedinstveni način koji je primjenjiv svugdje u svijetu i na sve multinacionalne kompanije. Organizacijska se struktura razvija u skladu sa situacijskim čimbenicima, kao i kulturalnim različitostima svake pojedine zemlje. Menadžer, kako bi uspješno obavljao svoj posao u globalnom okruženju, mora biti osjetljiv na različitosti i mora se znati i moći prilagoditi stilu vođenja kulturama s kojima posluje (Bedečković, Golub, 2011: 61).

## 9. ZAKLJUČAK

Globalizacija je jedna od posljedica razvitka znanosti, suvremene tehnologije, tržišne ekonomije, kao i demokracije, koja je omogućila slobodno kretanje kapitala, roba, informacija i ljudi kroz širenje i ukidanje granica te se odnosi na ona povezivanja koja prelaze okvire državnih granica i upućuje na cjelokupnu sliku svijeta kao zajedničkog prostora u kojem su tehnologija, politika, ekonomija i ekologija međusobno zavisne i isprepletene.

Poduzetnost i kreativnost glavnih nositelja ovog procesa, učinkovitija organizacija rada, razvoj novih tehnologija i tehnika proizvodnje, racionalizacija i razvoj novih sirovina, razvoj novih izvora energije su samo neki od pozitivnih utjecaja globalizacije. S druge strane, nejednakost za države koje se nalaze na različitom stupnju razvoja potencirana je upravo zbog stvaranja globalnog tržišta jer snažnije i bogatije države imaju veće mogućnosti za otvaranjem svojih gospodarstva nego što je to mogu siromašne zemlje.

Ekonomska je globalizacija pojam koji obuhvaća sve veću međusobnu ovisnost svijeta ekonomije i djeluje na međusobnu integraciju tržišnih granica. Globalizacija podrazumijeva potpunu ekonomsku liberalizaciju, što znači otvaranje vrata krupnom kapitalu koji potom postaje nositelj čelnih pozicija, a sve najrazvijenije zemlje u svijetu imaju otvorene kapitalne račune i njihovi su domaći financijski sektori liberalizirani. Pokazatelji, odnosno indikatori financijske globalizacije su jedan od pokazatelja financijske otvorenosti te se ponajviše upotrebljava kao njezin indikator. Razvoj globalnog strateškog menadžmenta je započeo polovinom prošlog stoljeća, kada je počela i globalizacija tržišta te su nestale prepreke u robnoj razmjeni na međunarodnoj razini. Uspjeh u globalnom poslovanju uvelike ovisi o fleksibilnosti menadžera, kao i o njegovim primjerenim reakcijama i pozitivnim stavovima prema vrijednostima drugačijima od njegovih vlastitih.

Globalizacija je za posljedicu imala stvaranje trgovačkih blokova i globalnih poduzeća te je time svijet postao jedinstveni sustav, a svjetsko je tržište postalo svima dostupno.

## LITERATURA

### Knjige i članci:

1. Abraham, F. and Schmukler, S. L. (2017). *Financial Globalization: A Glass Half Empty?*, Policy Research Working Paper, World Bank, dostupno na: <http://documents.worldbank.org/curated/en/990491505323961395/pdf/WPS8194.pdf> [Pristupljeno 17.05.2020.]
2. Akdoğan, E. C. and Özşuca, E. A. (2019). Učinci profitabilnosti financijske globalizacije u bankarskoj industriji s tržištima u nastajanju: uvid u Tursku, *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci: časopis za ekonomsku teoriju i praksu*, Vol. 37 No. 1, str. 303-325
3. Alberola, E., Erce, A., Serena, J. M. (2015). *International reserves and gross capital flow dynamics*, Bank for International Settlements, dostupno na: <https://www.bis.org/publ/work512.pdf> [Pristupljeno 11. 5. 2020.]
4. Babić Krešić, I. (2015). Globalizacija, europeizacija i tranzicija – fenomeni današnjice i smjernice budućeg razvoja, *Nova prisutnost*, vol. 3, br. 3, str. 381-408
5. Bahtijarević-Šiber, F., Sikavica, P., Pološki-Vokić, N. (2008) *Suvremeni menadžment. Vještine, sustavi i izazovi*. Zagreb: Školska knjiga
6. Beck, U. (2003). *Što je globalizacija? Zablude globalizma – odgovori na globalizaciju*, Zagreb: Vizura
7. Beck, T., Demirgüç-Kunt, A., Levine, R. (2009). *Financial Institutions and Markets across Countries and over Time*, Policy Research Working Paper, World Bank, dostupno na: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/4154/WPS4943.pdf> [Pristupljeno 15.05.2020.]
8. Beck, T. i ostali (2000). *Financial Structure and Economic Development*, Policy Research Working Paper, World Bank, dostupno na: [https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/19809/multi\\_page.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/19809/multi_page.pdf?sequence=1&isAllowed=y) [Pristupljeno 15.05.2020.]
9. Bedeković, V., Golub, D. (2011). *Suvremeni menadžment u uvjetima globalnog poslovanja. Praktični menadžment: časopis za teoriju i praksu menadžmenta*, vol. 2, no. 3; str. 57-63

10. Cordela, T. and Ospino Rojas, A. (2017). *Financial Globalization and Market Volatility: An Empirical Appraisal*, Policy Research Working Paper, World Bank, dostupno na: <http://documents.worldbank.org/curated/en/720931496861776485/pdf/WPS8091.pdf> [Pristupljeno 01.06.2020.]
11. Čečuk, A. (2009). *Implikacije procesa konglomerizacije u hrvatskom bankarskom sustavu u uvjetima financijske globalizacije*, Doktorska disertacija, Ekonomski fakultet Split
12. Ćurak, M. (2004). Konvergencija između banaka i osiguravajućih društava. *Osiguranje: hrvatski časopis za teoriju i praksu osiguranja*, 1330-9692, vol. 45, br. 7/8, str. 19-28
13. Dalić, M. (2002). Usporedna analiza hrvatskog financijskog sustava i financijskih sustava naprednih tranzicijskih zemalja. *Privredna kretanja i ekonomska politika*, bol. 12, br. 92, str. 27- 52
14. De Nicollo, G. (2003). *Bank consolidation, internationalization and conglomeration: Trends and implications for financial risk*. IMF Workingpaper, WP 03/158,
15. Drašković V. (2007). Manifestacije ekonomske globalizacije. *Ekonomija*, vol. 14, no 1, str. 257-273
16. Economic Co-operation and Development (2008). *OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment: Fourth Edition*, Paris: OECD
17. European Commission (2019) European Economic Forecast, Institutional Paper 115, Luxembourg
18. Galetić, F. (2012). *Koncentracija i tržišna moć na bankovnim tržištima zemalja Europske unije i Hrvatske*. Doktorska disertacija, Zagreb: Ekonomski fakultet Zagreb
19. Galović, T. (2017). *Putevima krupnog kapitala i globalizacije*, znanstvena knjiga, Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci
20. Grbavac, V., Tepeš, B., Rotim, F. (2003). Informacijska tehnološka revolucija na početku 21. stoljeća. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, Vol. 12, No 5, str. 847-870
21. Grgić, M., Bilas, V., Šimović, H. (2006). Financijska liberalizacija, monetarna i fiskalna politika Europske unije, *EFZG Workingpapers series*, no. 14, str. 1-22
22. Kalanj, R. (2002). Dva komplementarna pogleda na globalizaciju: Stiglitz i Ziegler. *Socijalna ekologija - časopis za ekološku misao i sociološka istraživanja okoline*, Vol. 11, No 4, str. 331- 345

23. Kose, M.A. i ostali (2009). *Financial Globalization and Economic Policies*, CEPR Discussion Paper Series, No. DP7117
24. Kostelec, E. (2004). *Uporaba metoda za analizo socialnih mrežij pri preučevanju prevzemov podjetij*, Diplomski rad, Univerza v Ljubljani, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede
25. Lane, P. R., Milesi-Ferretti, G. M. (2017). *International Financial Integration in the Aftermath of the Global Financial Crisis* – IMF Working Paper, International Monetary Fund
26. Levine, R. (1997). *Financial Development and Economic Growth: Views and Agenda*. *Journal of Economic Literature*, 35(2), str. 688-726.
27. Lončar, J. (2005). Globalizacija - pojam, nastanak i trendovi razvoja. *Geoadria*, vol. 10, no. 1, str. 91-104
28. McKinsey Global Institute (2013). *Financial globalization: Retreat or reset?* Dostupno na: [https://www.mckinsey.com/~/\\_/media/McKinsey/Featured%20Insights/Global%20Capital%20Markets/Financial%20globalization/MGI\\_Financial\\_globalization\\_Full\\_report\\_Mar2013.aspx](https://www.mckinsey.com/~/_/media/McKinsey/Featured%20Insights/Global%20Capital%20Markets/Financial%20globalization/MGI_Financial_globalization_Full_report_Mar2013.aspx) [Pristupljeno 11.05.2020.]
29. OECD (2017) *Understanding Financial Accounts*, ur. Van den Ven, P. i Fano, D., <https://doi.org/10.1787/9789264281288-en>
30. Olgić Draženović, B. (2015). Modeli financijske supervizije i regulacije u zemljama EU-a. *Zbornik Veleučilišta u Rijeci*, Vol. 3, No. 1, str. 69-82,
31. Olgić Draženović, B. (2012). *Uloga i utjecaj institucionalnih investitora na razvoj tržišta kapitala odabranih tranzicijskih zemalja i Republike Hrvatske*, Doktorska disertacija, Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci
32. Perkov D., Gregurić-Bajza N., Perkov M. (2018). Management u uvjetima globalizacije poslovanja. *Zbornik sveučilišta Libertas*, 3, str. 81-94
33. Prasad, E., i ostali (2003). *Effects of Financial Globalization on Developing Countries: Some Empirical Evidence*, International Monetary Fund, dostupno na: <https://www.imf.org/external/np/res/docs/2003/031703.pdf> [Pristupljeno 29.05.2020.]
34. Pratap Giri, S. (2013). *Investment Banking: Concepts, Analyses and Cases*. McGraw - Hill Education

35. Rahimić, Z., Podrug, N. (2013). *Međunarodni menadžment*, Sarajevo: Ekonomski fakultet
36. Ramachandran, R. (2015). *Financial Innovation and Regulation*, dostupno na: [https://www.researchgate.net/publication/275027584\\_Financial\\_Innovation\\_and\\_Regulation](https://www.researchgate.net/publication/275027584_Financial_Innovation_and_Regulation) [Pristupljeno 27.05.2020.]
37. Schmukler, S. (2004). Financial Globalization: Gain and Pain for Developing Countries, *Economic Review (Federal Reserve Bank of Atlanta)*, dostupno na: [https://www.researchgate.net/publication/5025688\\_Financial\\_Globalization\\_Gain\\_and\\_Pain\\_for\\_Developing\\_Countries](https://www.researchgate.net/publication/5025688_Financial_Globalization_Gain_and_Pain_for_Developing_Countries) [Pristupljeno 11.05.2020.]
38. Schmukler, S. L. (2004). Benefits and Risks of Financial Globalization: Challenges for Developing Countries, World Bank, dostupno na: <http://documents.worldbank.org/curated/en/710321468322735111/pdf/849620JRN0AAM00382167B00PUBLIC00Box.pdf> [Pristupljeno 01.06.2020.]
39. Shangquan G. (2000). Economic Globalization: Trends, risks, and risk prevention. CDP Background Papers 001, UN, Department of Economics and Social Affairs.
40. Simić, J. (2018). Kraj posthladno-ratovske ere: izazovi za globalizaciju i slobodnu trgovinu. *Forum za sigurnosne studije*, vol. 2, br. 2, str. 95-118
41. Sing, H. (2002). Utjecaj globalizacije na manje zemlje te uloga manjih zemalja u procesu globalizacije. *Primjer socijalne politike i socijalnog rada*, Revija za socijalnu politiku, 1, str. 23-32
42. Stiglitz, J. (2002). Globalization and Its Discontents. *Economic Notes*, 32 (1), str. 23-142
43. Stojanović, A. (2003). *Okupljanje i konglomerizacija banaka*. Pregledni rad, Zagreb: Ekonomski fakultet Zagreb
44. Šubić, R. (2009). *Učinci okupljanja banaka na strukturu bankovnog sustava*, Magistarski rad, Zagreb: Ekonomski fakultet Zagreb
45. Tovar García, E.D. (2012). Financial globalization and financial development in transition countries, dostupno na: [http://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci\\_arttext&pid=S0188-33802012000100007](http://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0188-33802012000100007) [Pristupljeno 13.05.2020.]
46. World Bank Group, *Bank Regulation and Supervision a Decade after the Global Financial Crisis – Global financial development report 2019/2020*
47. World Trade Organization (2020) *World Trade Statistical Review 2019*, WTO, Geneva,

48. Zbašnik, D. (2006.) Financijski rizici globalizacije. *Ekonomija/Economics*, vol. 13, br. 1, str. 287- 302

**Zakoni:**

49. Zakon o financijskim konglomeratima, Narodne novine, br. 147/08, 54/13

**Internetski izvori:**

50. Ghemawat, P., Altman, S. A. (2019) The State of Globalization in 2019 and what it means for Strategists, <https://hbr.org/2019/02/the-state-of-globalization-in-2019-and-what-it-means-for-strategists> (03.07.2020)
51. Hrvatska enciklopedija: industrijska revolucija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=27361> [Pristupljeno 11.05.2020.]
52. Olivie, I., Gracia, M. (2020) The end of Globalisation? A reflection on the effects of the COVID-19 crisis using the Elcano Global Presence Index, Real Instituto Elcano, [http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano\\_en/contenido?WCM\\_GLOBAL\\_CONTEXT=/elcano/elcano\\_in/zonas\\_in/ari60-2020-olivie-gracia-end-of-globalisation-reflection-on-effects-of-covid-19-crisis-using-elcano-global-presence-index](http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_en/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/ari60-2020-olivie-gracia-end-of-globalisation-reflection-on-effects-of-covid-19-crisis-using-elcano-global-presence-index) (03.07.2020)
53. Srzić, A. (2010) Zašto usred krize blokirano strana ulaganja? Tportal.hr, <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/zasto-usred-krize-blokiramo-strana-ulaganja-20100315/print> (22.06.2020)
54. Statista (2020) <https://www.statista.com/statistics/268168/globalization-index-by-country/> (03.07.2020.)
55. Vajdić, K. (2018) Financijska kriza iz 2008. stvorila je novi financijski poredak: ovisnost svijeta o američkoj administraciji je porasla, Ideje.hr, <http://ideje.hr/financijska-kriza-iz-2008-stvorila-je-novi-financijski-poredak-ovisnost-svijeta-o-americkoj-administraciji-je-porasla/> (03.07.2020.)

## POPIS SLIKA

Slika 1. Indeks globalizacije u 2019. godini .....	18
Slika 2. Globalne vanjske aktive - omjer svjetskog BDP-a .....	31
Slika 3. Globalne vanjske pasive – omjer svjetskog BDP-a .....	32
Slika 4. Bruto i neto vanjske pozicije kod ekonomija u nastajanju i razvoju – ukupna imovina (aktiva) .....	33
Slika 5. Bruto i neto vanjske pozicije kod ekonomija u nastajanju i razvoju – ukupne obveze (pasiva).....	33
Slika 6. Međunarodna pozicija ulaganja - neto .....	34
Slika 7. Kretanje bruto domaćeg proizvoda pojedinih zemalja u 2008. godini .....	34
Slika 8. Godišnje promjene u ekonomskim, vojnim i mekim dimenzijama globalne prisutnosti, 1990.-2018. (%).....	36
Slika 9. Svjetski izvoz u komercijalnim uslugama po sektorima i rast na godišnjoj razini 2008.-2018.....	37
Slika 10. Opseg svjetske trgovinske robe i rast realnog BDP-a, 2011.-2018 .....	38
Slika 11. Ekonomije prema veličini robne razmjene, 2018 .....	39